

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 29ης Σεπτεμβρίου 2011 \*

Στην υπόθεση C-521/09 P,

με αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 56 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ασκήθηκε στις 11 Δεκεμβρίου 2009,

**Elf Aquitaine SA**, με έδρα το Courbevoie (Γαλλία), εκπροσωπούμενη από τις E. Morgan de Rivery, S. Thibault-Liger και E. Lagathu, avocats,

αναιρεσείουσα,

όπου ο έτερος διάδικος είναι

η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, εκπροσωπούμενη από τους A. Bouquet και F. Castillo de la Torre, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής πρωτοδίκως,

\* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.N. Cunha Rodrigues, πρόεδρο τμήματος, A. Arabadjiev, A. Rosas, A. Ó Caoimh (εισηγητή) και P. Lindh, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi  
γραμματέας: B. Fülöp, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 25ης Νοεμβρίου 2010,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 17ης Φεβρουαρίου 2011,

εκδίδει την ακόλουθη

### Απόφαση

- <sup>1</sup> Με την αίτηση αναιρέσεώς της η Elf Aquitaine SA (στο εξής: Elf Aquitaine) ζητεί από το Δικαστήριο να ακυρώσει την απόφαση του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων [νυν Γενικού Δικαστηρίου] της 30ής Σεπτεμβρίου 2009, T-174/05, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία

απορρίφθηκε η προσφυγή της με αίτημα να ακυρωθεί η απόφαση C(2004) 4876 τελικό της Επιτροπής, της 19ης Ιανουαρίου 2005, σχετικά με τη διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 [ΕΚ] και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (υπόθεση COMP/E-1/37.773 — AMCA) (στο εξής: επίμαχη απόφαση) και, επικουρικός, να ακυρωθεί το πρόστιμο ή να μειωθεί το ποσό που της επιβλήθηκε.

## Ιστορικό της διαφοράς και επίμαχη απόφαση

- 2 Όπως προκύπτει από τις περιεχόμενες στις σκέψεις 3 έως 7 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως πληροφορίες, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άρχισε έρευνα σχετικά με την ύπαρξη συμπράξεως στην αγορά μονοχλωρικού οξέος (στο εξής: AMCA) στα τέλη του 1999 μετά από καταγγελία μιας από τις επιχειρήσεις που συμμετείχαν στη σύμπραξη. Στις 14 και 15 Μαρτίου 2000 η Επιτροπή πραγματοποίησε επιτόπιους ελέγχους, μεταξύ άλλων, στις εγκαταστάσεις θυγατρικής της αναιρεσείουσας. Στις 7 και 8 Απριλίου 2004 απηύθυνε κοινοποίηση αιτιάσεων σε δώδεκα εταιρίες, μεταξύ των οποίων και στην Elf Aquitaine και τη θυγατρική της (πρώην Elf Atochem SA, μετέπειτα Atofina SA και, κατά τον χρόνο ασκήσεως της αιτήσεως αναιρέσεως, Arkema SA, στο εξής: Atofina ή Arkema).
- 3 Από τη σκέψη 8 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως συνάγεται ότι στην επίμαχη απόφαση η Επιτροπή έκρινε ότι σε γενικές γραμμές οι θιγόμενες από την εν λόγω απόφαση επιχειρήσεις είχαν μετάσχει σε καρτέλ κατά παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ.
- 4 Όπως προκύπτει από τις σκέψεις 9 έως 12 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως η Επιτροπή, αφού απέρριψε τα αντεπιχειρήματα της Elf Aquitaine, έκρινε ότι το γεγονός ότι η Elf Aquitaine είχε στην κατοχή της το 98% των μετοχών της Atofina αρκούσε, προκειμένου να της καταλογιστεί ευθύνη για τις ενέργειες της θυγατρικής της. Έκρινε επίσης ότι το γεγονός ότι η Elf Aquitaine δεν συμμετείχε στην παραγωγή

και στη διάθεση στο εμπόριο AMCA δεν αναιρούσε τη δυνατότητα να θεωρηθεί ότι αποτελεί ενιαία επιχείρηση από κοινού με τις επιχειρησιακές μονάδες του ομίλου.

- 5 Από τη σκέψη 30 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως προκύπτει ότι το πρόστιμο που επιβλήθηκε με την επίμαχη απόφαση στην Elf Aquitaine και την Arkema ως αλληλεγγύως και εις ολόκληρον ευθυνόμενες ανέρχεται σε 45 εκατομμύρια ευρώ.

### **Η προσφυγή ενώπιον του Πρωτοδικείου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση**

- 6 Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση το Πρωτοδικείο απέρριψε τους έντεκα λόγους ακυρώσεως στο σύνολό τους και καταδίκασε την προσφεύγουσα [νυν αναιρεσείουσα] στα δικαστικά έξοδα. Στην κρίση αυτή κατέληξε το Πρωτοδικείο υιοθετώντας τις εκτιμήσεις που εκτίθενται κατωτέρω.
- 7 Με τον πρώτο λόγο ακυρώσεως η προσφεύγουσα προέβαλε ότι η επίμαχη απόφαση προσέβαλε διττώς τα δικαιώματα άμυνάς της, καθώς, αφενός, εκδόθηκε κατόπιν διαδικασίας στο πλαίσιο της οποίας παραβιάστηκε η ισότητα των όπλων (πρώτο σκέλος) και, αφετέρου, ελήφθη από την Επιτροπή κατά παράβαση της υποχρέωσης να συνεκτιμήσει τα στοιχεία που προέκυψαν από τη διοικητική διαδικασία (δεύτερο σκέλος).
- 8 Στις σκέψεις 54 έως 72 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως το Πρωτοδικείο, απορρίπτοντας στο σύνολό του τον πρώτο λόγο ακυρώσεως, έκρινε ως εξής:

«[...]

64 Πρέπει επίσης να απορριφθεί η αιτίαση ότι ο καταλογισμός στην προσφεύγουσα της παραβάσεως που διέπραξε η Arkema δεν είναι επαρκώς αιτιολογημένη στην [επίμαχη] απόφαση, ώστε να δικαιολογείται η ευθύνη της. Ειδικότερα, από την [...] [εν λόγω] απόφαση [...] συνάγεται ρητώς ότι η Επιτροπή υπενθύμισε τις αρχές που εφαρμόζονται στον καταλογισμό στις μητρικές εταιρείες των παραβάσεων που διαπράττουν οι θυγατρικές τους. Το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν κίνησε καμία έρευνα εναντίον της, δεν της απήθυνε αίτηση παροχής πληροφοριών και δεν επικοινωνήσε μαζί της πριν της αποσταλεί η κοινοποίηση των αιτιάσεων δεν αναιρεί το γεγονός ότι η Επιτροπή μπορούσε να την ενημερώσει σχετικά με όλες τις εναντίον της αιτιάσεις για πρώτη φορά κατά την κοινοποίηση των αιτιάσεων. Ειδικότερα, η προσφεύγουσα είχε τη δυνατότητα να καταστήσει λυσιτελώς γνωστή την άποψή της κατά τη διοικητική διαδικασία όσον αφορά το υποστατό και το λυσιτελές των γεγονότων και των περιστάσεων που η Επιτροπή προέβαλε στην κοινοποίηση των αιτιάσεων τόσο στις παρατηρήσεις της σε απάντηση προς την κοινοποίηση των αιτιάσεων όσο και κατά τη διάρκεια της ακροάσεως ενώπιον του συμβούλου ακροάσεων.

[...]»

- 9 Απορρίπτοντας ως αβάσιμο τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως που προβλήθηκε ενώπιόν του σχετικά με την ανεπαρκή αιτιολογία, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι:

«85 [...], από την αιτιολογική σκέψη 258 της [επίμαχης] αποφάσεως προκύπτει ότι “[η] Επιτροπή κρίνει ότι το γεγονός ότι η Elf Aquitaine κατέχει το 98 % των μετοχών της Atofina αρκεί αυτό καθαυτό, προκειμένου να καταλογιστεί η ευθύνη των πράξεων της Atofina στην Elf Aquitaine. Η Επιτροπή φρονεί ότι τα επιχειρήματα που παρέθεσε [η Elf Aquitaine] δεν συνιστούν επαρκείς αποδείξεις, ώστε να ανατραπεί το τεκμήριο που βασίζεται στην κατοχή του 98 % των μετοχών”. Διευκρινίζει στην ίδια σκέψη ότι “τα επιχειρήματα αυτά είναι διαπιστώσεις που δεν ανατρέπουν το τεκμήριο ότι η Elf Aquitaine υπέχει ευθύνη για τις πράξεις της θυγατρικής της Atofina” και ότι δεν θεωρεί ότι “έγγραφα που παρέχουν μία γενική εικόνα της εμπορικής διαχειρίσεως αρκούν, προκειμένου να ανατραπεί το τεκμήριο”.

- 86 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, καίτοι η Επιτροπή προέβαλε ρητώς στην αιτιολογική σκέψη 258 της [επίμαχης] αποφάσεως ότι η κατοχή 98% του κεφαλαίου αρκούσε, προκειμένου να καταλογισθεί η ευθύνη των πράξεων της Atofina στην Elf Aquitaine, διευκρίνισε παρόλα αυτά, μετά τη συγκεκριμένη αιτιολογική σκέψη, ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η προσφεύγουσα δεν καθιστούσαν δυνατή την ανατροπή του εν λόγω τεκμηρίου. Ειδικότερα, τέτοιου είδους θεωρήσεις εντάσσονται στην κοινοτική νομολογία σχετικά με τον καταλογισμό σε μητρική εταιρία των παραβατικών συμπεριφορών της θυγατρικής της. Ως εκ τούτου, η συλλογιστική της Επιτροπής είναι αρκούντως σαφής και καθιστά κατανητούς τους λόγους για τους οποίους αυτή απέρριψε τα επιχειρήματα που προέβαλε η Elf Aquitaine.
- 87 Όσον αφορά την προβαλλόμενη έλλειψη αιτιολογίας σχετικά με τους λόγους για τους οποίους απορρίφθηκαν τα επιχειρήματα της Elf Aquitaine, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή παρέθεσε στην αιτιολογική σκέψη 257 της [επίμαχης] αποφάσεως τα εν λόγω επιχειρήματα όπως τα είχε εκθέσει η Elf Aquitaine στην απάντησή της προς την κοινοποίηση των αιτιάσεων. Απάντησε σε αυτά στις αιτιολογικές σκέψεις 258 έως 261 της [επίμαχης] αποφάσεως.
- 88 Ειδικότερα, επισημαίνεται ότι η Επιτροπή θεώρησε ότι η Elf Aquitaine παρέθεσε απλώς διαπιστώσεις και ότι τα έγγραφα που είχε προσκομίσει έδιναν μια γενική μόνον εικόνα σχετικά με την εμπορική διαχείριση της εταιρίας.
- 89 Καίτοι σύντομη τέτοιου είδους απάντηση στα επιχειρήματα που διατύπωσε η Elf Aquitaine καθιστά δυνατή την κατανόηση των λόγων για τους οποίους τα απέρριψε η Επιτροπή. Ειδικότερα, η Επιτροπή απάντησε στα ουσιώδη σημεία των επιχειρημάτων της Elf Aquitaine, συνεκτιμώντας το σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων που αυτή είχε προσκομίσει.

90 Εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή δεν υποχρεούνταν να απαντήσει σε όλες τις ενστάσεις που πρότεινε η προσφεύγουσα. Πράγματι, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να λαμβάνει θέση επί όλων των επιχειρημάτων που προβάλλουν ενώπιόν της οι ενδιαφερόμενοι, αλλά αρκεί να εκθέτει τα πραγματικά περιστατικά και τις νομικές εκτιμήσεις που έχουν αποφασιστική σημασία στο πλαίσιο της οικονομίας της αποφάσεως [...]

- 10 Στις σκέψεις 97 έως 99 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως το Πρωτοδικείο απέρριψε τον τρίτο λόγο ακυρώσεως που προβλήθηκε ενώπιόν του, και αφορά την αντίφαση μεταξύ, αφενός, του καταλογισμού της παραβάσεως στην Elf Aquitaine και, αφετέρου, της κρίσεως ότι το ποσοστό συμμετοχής της Atofina στην παράβαση ήταν πολύ μικρό. Συναφώς, έκρινε, ιδίως, στη σκέψη 97 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως ότι:

«[...] το ποσοστό ευθύνης του προσωπικού που μετείχε στη συμφωνία δεν είναι κρίσιμο, καθώς η Επιτροπή έχει τη δυνατότητα να απευθύνει απόφαση περί επιβολής προστίμου στη μητρική εταιρία ενός ομίλου εταιριών όχι επειδή η μητρική έχει παρακινήσει τη θυγατρική να διαπράξει παράβαση ούτε, κατά μείζονα λόγο, επειδή έχει εμπλακεί στην παράβαση, αλλά επειδή αποτελούν ενιαία επιχείρηση στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 81 ΕΚ. Συνεπώς, το γεγονός ότι η μητρική εταιρία δεν γνώριζε την παράβαση που τέλεσε η θυγατρική της δεν αρκεί προκειμένου να αποκλειστεί η ευθύνη της.»

- 11 Παρεμφερής ήταν η συλλογιστική του Πρωτοδικείου εντός διαφορετικών πλαισίων στις σκέψεις 52, 167 και 186 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.
- 12 Όπως συνάγεται από τη σκέψη 100 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ο τέταρτος λόγος ακυρώσεως που προβλήθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου και αφορούσε παράβαση των κανόνων που διέπουν τον καταλογισμό σε μητρική εταιρία των παραβάσεων που τέλεσε η θυγατρική της διακρινόταν σε τρία σκέλη.

- 13 Στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους, η αναιρεσεύουσα υποστήριξε ειδικότερα ότι η Επιτροπή δεν διαθέτει απεριόριστη διακριτική ευχέρεια, προκειμένου να προσδιορίσει το κρίσιμο κριτήριο για τον καταλογισμό των παραβάσεων.
- 14 Το Πρωτοδικείο απέρριψε το εν λόγω σκέλος στις σκέψεις 105 έως 109 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Στη σκέψη 105 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως το Πρωτοδικείο έκρινε τα εξής:

«[...] η Επιτροπή δεν ισχυρίζεται ότι διαθέτει διακριτική ευχέρεια, προκειμένου να καταλογίσει σε εταιρία την ευθύνη για τις παραβάσεις που διαπράχθηκαν από άλλη εταιρία. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή διαπίστωσε στην αιτιολογική σκέψη 260 της [επίμαχης] αποφάσεως ότι διέθετε “περιθώριο διακριτικής ευχέρειας σχετικά με τον καταλογισμό της ευθύνης στη μητρική εταιρία υπό τέτοιου είδους περιστάσεις”, μόνον αφότου τόνισε στην αιτιολογική σκέψη 258 της [επίμαχης] αποφάσεως ότι η αναιρεσεύουσα δεν είχε καταφέρει να ανατρέψει το τεκμήριο της αυτονομίας της θυγατρικής της. Επιπλέον, από την [επίμαχη] απόφαση προκύπτει ότι η παρατήρηση που διατυπώθηκε στην αιτιολογική σκέψη 260 αποσκοπούσε αποκλειστικώς στο να απορριφθεί το επιχείρημα που βασίστηκε στο γεγονός ότι στις προγενέστερες αποφάσεις που κοινοποιήθηκαν στην Atofina δεν είχε καταλογιστεί η συμπεριφορά της στη μητρική εταιρία. Επιπροσθέτως, η Επιτροπή επισήμανε κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση και στα δικόγραφα της ότι πράγματι θεωρούσε ότι διακριτική ευχέρεια διέθετε στο στάδιο κατά το οποίο, όντας σε θέση να καταλογίσει την παράβαση σε περισσότερες εταιρίες ενός ομίλου, επιλέγει να την αποδώσει σε όλες τις εταιρίες του ομίλου ή μόνον σε εκείνες που μετείχαν ευθέως στην παράβαση.»

- 15 Στις σκέψεις 121 έως 126 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο απέρριψε ως αβάσιμο το δεύτερο σκέλος του τέταρτου λόγου ακυρώσεως που προβλήθηκε ενώπιόν του σχετικά με το γεγονός ότι η εφαρμογή του τεκμηρίου περί της δυνατότητας καταλογισμού, που δεν στηρίζεται σε συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία, παραβιάζει την αρχή της αυτονομίας της θυγατρικής.

16 Το τρίτο σκέλος του τέταρτου λόγου αφορούσε τη μη τήρηση των κανόνων αποδείξεως που διέπουν τον καταλογισμό των παραβάσεων στο πλαίσιο ομίλων εταιριών. Το Πρωτοδικείο απέρριψε το σκέλος αυτό στις σκέψεις 150 έως 176 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.

17 Στο πλαίσιο αυτό, στη σκέψη 157 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι:

«[...] η αιτίαση της αναιρεσείουσας ότι η Επιτροπή δεν τήρησε τους κανόνες αποδείξεως που διέπουν τον καταλογισμό των παραβάσεων στο πλαίσιο ομίλων εταιριών δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Ειδικότερα, καθόσον το σύνολο σχεδόν του κεφαλαίου ανήκε στην Elf Aquitaine κατά τον χρόνο της παραβάσεως ορθώς μπόρεσε η Επιτροπή να συναγάγει την έλλειψη αυτονομίας της και να κρίνει ότι στην Elf Aquitaine απέκειτο να προσκομίσει τα αποδεικτικά στοιχεία που αποδείκνυαν ότι η θυγατρική καθόριζε κατά τρόπο αυτόνομο τη χάραξη της πολιτικής της στην αγορά.»

18 Στη σκέψη 158 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι ακριβώς υπό τις περιστάσεις αυτές ήταν σκόπιμο να εξετασθούν τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Elf Aquitaine, προκειμένου να ανατρέψει το τεκμήριο που εφάρμοσε σε βάρος της η Επιτροπή. Προς τον σκοπό αυτό, επισήμανε στη σκέψη 159 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως τα εξής:

«[...] η Επιτροπή αναπαράγει στην αιτιολογική σκέψη 257 της [επίμαχης] αποφάσεως τα επιχειρήματα που προέβαλε η Elf Aquitaine στην απάντησή της προς την κοινοποίηση των αιτιάσεων, ιδίως τα επιχειρήματα κατά τα οποία αυτή ουδέποτε μετείχε ευθέως ή εμμέσως στη συμφωνία για τα AMCA, ότι είναι απλώς και μόνον “εταιρία χαρτοφυλακίου”, χωρίς αυτόνομη επιχειρηματική δραστηριότητα, ότι η Atofina απολαύει πλήρους αυτονομίας όσον αφορά την εμπορική πολιτική της και τη συμπεριφορά της στην αγορά, ότι τα έγγραφα που περιλαμβάνονται στον φάκελο δικογραφίας της Επιτροπής αφορούν αποκλειστικώς την Atofina και ότι οι τρίτοι θεωρούν ότι μόνον η Atofina δραστηριοποιείται στην αγορά. Στην επόμενη αιτιολογική σκέψη

καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα επιχειρήματα αυτά είναι απλές διαπιστώσεις που δεν ανατρέπουν το τεκμήριο ότι η Elf Aquitaine ευθύνεται για τις πράξεις της θυγατρικής της και επισημαίνει ότι δεν αρκούν έγγραφα που παρέχουν μια γενική εικόνα σχετικά με την εμπορική διαχείριση, προκειμένου να ανατραπεί το ως άνω τεκμήριο.»

- 19 Περαιτέρω, στις σκέψεις 160 έως 176 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο απέρριψε πλείονα επιχειρήματα που προέβαλε η αναιρεσείουσα, προκειμένου να ανατρέψει το τεκμήριο που εφαρμόστηκε επί αυτής στην επίμαχη απόφαση.
- 20 Στις σκέψεις 184 έως 188 και 192 έως 199 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο απέρριψε τα τρία σκέλη του πέμπτου λόγου ακυρώσεως που αφορούσαν αντιστοίχως παραβίαση της αρχής της προσωπικής ευθύνης, της νομιμότητας και του τεκμηρίου αθωότητας.
- 21 Στις σκέψεις 200 έως 207 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο απέρριψε τον έκτο λόγο ακυρώσεως που αφορούσε παραβίαση της αρχής της χρηστής διοικήσεως.
- 22 Όπως συνάγεται από τη σκέψη 208 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, η προσφεύγουσα υποστήριξε με τον έβδομο λόγο ακυρώσεως που προέβαλε ενώπιον του Πρωτοδικείου ότι η νέα προσέγγιση της Επιτροπής όσον αφορά το κριτήριο του καταλογισμού των παραβάσεων εκ μέρους θυγατρικών ομίλων στις μητρικές τους εταιρίες, όπως εφαρμόστηκε στην επίμαχη απόφαση, δημιούργησε ανασφάλεια δικαίου, συνεπώς το Πρωτοδικείο πρέπει να ακυρώσει την επίμαχη απόφαση, καθόσον αυτή αφορά την προσφεύγουσα. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή εφάρμοσε διαφορετικά κριτήρια καταλογισμού σε σχέση με τα προκριθέντα στην επίμαχη απόφαση επί των Akzo Nobel NV και Clariant AG και σε σχέση με αυτά που εφαρμόστηκαν επί της Atofina στην απόφαση C(2003) 4570 τελικό, της 10ης Δεκεμβρίου 2003, σχετικά με τη διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση COMP/E-2/37.857 — Οργανικά Υπεροξειδία) (της οποίας η περίληψη δημοσιεύθηκε στην ΕΕ 2005, L 110, σ. 44, στο εξής: απόφαση περί οργανικών υπεροξειδίων).

23 Απορρίπτοντας στις σκέψεις 210 έως 216 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως τον προαναφερθέντα λόγο ακυρώσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε, μεταξύ άλλων, στη σκέψη 213 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι:

«[ε]ν προκειμένω, καίτοι η Επιτροπή αποφάσισε να αποδώσει την ευθύνη για τη διαπιστωθείσα παράβαση στην επιχείρηση που αποτελείται από τη μητρική εταιρία και τη θυγατρική της, ενώ στο πλαίσιο της προγενέστερης πρακτικής της δεν θα το έπραττε, η απόφασή της δεν είναι δυνατό να προσβάλει την αρχή της ασφάλειας δικαίου. [...] Ως εκ τούτου, καθόσον η Επιτροπή έκρινε εν προκειμένω ορθώς ότι η Elf Aquitaine και η μητρική της Arkema συνιστούν από κοινού επιχείρηση και επέβαλε εις ολόκληρον πρόστιμο στις δύο εταιρίες, δεν προσέβαλε την αρχή της ασφάλειας δικαίου.»

24 Στις σκέψεις 220 επ. της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως το Πρωτοδικείο απέρριψε ένα προς έναν τον όγδοο, ένατο, δέκατο και ενδέκατο λόγο ακυρώσεως που προβλήθηκαν ενώπιόν του, προτού καταλήξει στη σκέψη 244 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως στο συμπέρασμα ότι η προσφυγή που ασκήθηκε ενώπιόν του έπρεπε να απορριφθεί στο σύνολό της.

### **Αιτήματα των διαδίκων**

25 Με την αίτησή της αναιρέσεως η αναιρεσείουσα ζητεί από το Δικαστήριο:

— να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση στο σύνολό της,

— να δεχθεί τα υποβληθέντα πρωτοδίκως αιτήματα,

— να ακυρώσει, κατά συνέπεια, τα άρθρα 1, στοιχείο δ', 2, στοιχείο γ', 3 και 4, παράγραφος 9, της επίμαχης αποφάσεως,

- επικουρικός, να ακυρώσει ή να μειώσει το πρόστιμο των 45 εκατομμυρίων ευρώ που επιβλήθηκε εις ολόκληρον στις Arkema και Elf Aquitaine με το άρθρο 2, στοιχείο γ', της επίμαχης αποφάσεως, στο πλαίσιο της εξουσίας πλήρους δικαιοδοσίας, και
  
- εν πάση περιπτώσει, να καταδικάσει την Επιτροπή στο σύνολο των δικαστικών εξόδων, συμπεριλαμβανομένων των εξόδων της αναιρεσείουσας ενώπιον του Πρωτοδικείου.

26 Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

- να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως και
  
- να καταδικάσει την αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα.

### **Επί της αιτήσεως αναιρέσεως**

27 Η αναιρεσείουσα προβάλλει καταρχάς πέντε λόγους αναιρέσεως οι οποίοι αφορούν αντιστοίχως:

- πλάνη περί το δίκαιο του Πρωτοδικείου, καθόσον δεν έλαβε υπόψη τον κατασταλτικό χαρακτήρα των συνεπειών των κυρώσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.

- προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας λόγω εσφαλμένης ερμηνείας των αρχών της επιείκειας και της ισότητας των όπλων.
  - πλάνη περί το δίκαιο όσον αφορά την υποχρέωση αιτιολογίας.
  - παράβαση του άρθρου 263 ΣΛΕΕ που απορρέει από την υπέρβαση των ορίων του ελέγχου νομιμότητας, και
  - παράβαση των κανόνων που διέπουν την επιβολή κυρώσεων στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού.
- <sup>28</sup> Επικουρικώς, η αναιρεσείουσα προβάλλει και έκτο λόγο αναιρέσεως, υποστηρίζοντας ότι οι πλάνες περί το δίκαιο και οι παραβάσεις του Πρωτοδικείου πρέπει τουλάχιστον να οδηγήσουν στην ακύρωση ή τη μείωση του προστίμου που επιβλήθηκε στην αναιρεσείουσα.

*Όσον αφορά τον πρώτο λόγο αναιρέσεως που αφορά πλάνη περί το δίκαιο στην οποία υπέπεσε το Πρωτοδικείο, καθόσον δεν έλαβε υπόψη τον κατασταλακτικό χαρακτήρα των κυρώσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ*

#### Επιχειρήματα των διαδίκων

- <sup>29</sup> Η αναιρεσείουσα προβάλλει ότι ο κατασταλακτικός χαρακτήρας —κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπεγράφη στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ)— των κυρώσεων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ είναι αδιαμφισβήτητος.

- 30 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Πρωτοδικείο εφάρμοσε, κατά την αναιρεσείουσα, ιδίως στις σκέψεις 185 έως 187 καθώς και 194 και 197 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, εσφαλμένως τις αρχές της προσωπικής ευθύνης και της εξατομικεύσεως των ποινών καθώς και του τεκμηρίου αθωότητας που κατοχυρώνει το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, της ΕΣΔΑ.
- 31 Ως εκ τούτου, αφενός, το Πρωτοδικείο εφάρμοσε εσφαλμένως γενικά τις ως άνω αρχές αποκλειστικώς στην επιχείρηση που αποτελείται από τις Elf Aquitaine και Arkema, ήτοι σε οντότητα η οποία δεν διαθέτει νομική προσωπικότητα, και όχι στις εν λόγω δύο εταιρίες ως διακριτά νομικά πρόσωπα, οι οποίες είναι και οι μόνες που έχουν τα απαραίτητα χαρακτηριστικά, προκειμένου να μπορούν να ασκήσουν αποτελεσματικώς και συγκεκριμένως τα ατομικά δικαιώματα που απορρέουν από τις προαναφερθείσες αρχές. Αποφαινόμενο κατά τον τρόπο αυτό, το Πρωτοδικείο εκμηδένισε την αποτελεσματικότητα και τον συγκεκριμένο χαρακτήρα των ατομικών δικαιωμάτων που απορρέουν από τις προαναφερθείσες αρχές, αποστερώντας τις μόνες οντότητες που διέθεταν τα απαραίτητα προς τούτο χαρακτηριστικά από τη δυνατότητα να ασκήσουν τα δικαιώματα αυτά, γεγονός που τελικώς του επέτρεπε να περιορίσει την πρόσβαση στον δικαστή.
- 32 Αφετέρου, πιο συγκεκριμένα, βάσει της προαναφερθείσας προσεγγίσεως το Πρωτοδικείο δεν εφάρμοσε στην περίπτωση της αναιρεσείουσας:
- την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, αρνούμενο συναφώς τη σημασία της προκαταρκτικής έρευνας, και
  - τις αρχές της προσωπικής ευθύνης και της εξατομικεύσεως των ποινών, κρίνοντας στις σκέψεις 97, 152, 167 και 186 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως ότι ο καταλογισμός της ευθύνης σε μητρική εταιρία δεν βασίζεται στην «εκ μέρους της μητρικής παρακίνηση της θυγατρικής της να διαπράξει παράβαση ούτε, κατά μείζονα λόγο, στην εμπλοκή της πρώτης στην παράβαση αυτή», απορρίπτοντας κατά τον τρόπο αυτό το σύνολο των ενδείξεων που επικαλέστηκε η αναιρεσείουσα, προκειμένου να αποδείξει ότι δεν τέλεσε προσωπικώς καμία παράβαση,

ότι αγνοούσε τη διάπραξη της επίμαχης παραβάσεως και ότι η θυγατρική της διέθετε αυτονομία στην αγορά.

- 33 Επιπροσθέτως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε βασίμως να αντιτάξει, όπως έπραξε στις σκέψεις 210 και 212 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, την αρχή της αποτελεσματικότητας του δικαίου του ανταγωνισμού της Ένωσης έναντι διαδίκου, προκειμένου να προκρίνει την ενίσχυση των εξουσιών της Επιτροπής σε βάρος των θεμελιωδών δικαιωμάτων του δεύτερου.
- 34 Η Επιτροπή προβάλλει, μεταξύ άλλων, ότι ο πρώτος λόγος αναιρέσεως δεν αντιστοιχεί στον λόγο ακυρώσεως που προβλήθηκε πρωτοδίκως και δεν αφορά ευθέως κανένα τμήμα της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.

#### Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 35 Κατά το άρθρο 113, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, η αίτηση αναιρέσεως δεν μπορεί να μεταβάλει το αντικείμενο της ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου δίκης. Συνεπώς, η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου στο πλαίσιο αναιρετικής δίκης περιορίζεται εκ των πραγμάτων στην εκτίμηση της νομικής λύσεως που δόθηκε βάσει των ισχυρισμών που προβλήθηκαν πρωτοδίκως. Δεν μπορεί, επομένως, διάδικος να προβάλει για πρώτη φορά ενώπιον του Δικαστηρίου ισχυρισμό που δεν είχε προβάλει ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, καθώς τούτο θα σήμαινε ότι ο διάδικος αυτός θα είχε τη δυνατότητα να υποβάλει στην κρίση του Δικαστηρίου, του οποίου η αρμοδιότητα επί των αιτήσεων αναιρέσεως είναι περιορισμένη, διαφορά με ευρύτερο περιεχόμενο απ' ό,τι η διαφορά που εκδίκασε το Γενικό Δικαστήριο (βλ., κατ' αυτή την έννοια, ιδίως, τις αποφάσεις της 1ης Ιουνίου 1994, C-136/92 P, Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ., Συλλογή 1994, σ. I-1981, σκέψη 59· της 30ής Μαρτίου 2000, C-266/97 P, VBA/VGB κ.λπ., Συλλογή 2000, σ. I-2135, σκέψη 79, καθώς και της 14ης Οκτωβρίου 2010, C-280/08 P, Deutsche Telekom κατά Επιτροπής, Συλλογή 2010, σ. I-9555, σκέψη 34). Τέτοιου είδους λόγος αναιρέσεως πρέπει συνεπώς να θεωρείται απαράδεκτος.

- 36 Εν προκειμένω, με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως που προέβαλε η αναιρεσείουσα δεν προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι αρνήθηκε τον «ποινικό» κατά την έννοια της σχετικής με το άρθρο 6 ΕΣΔΑ νομολογίας χαρακτήρα των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 81 ΕΚ, αλλά, κατά βάση, ότι προσέβαλε τα θεμελιώδη δικαιώματά της ως νομικό πρόσωπο που κρίθηκε υπεύθυνο για παράβαση επισύρουσα κυρώσεις τέτοιου, κατά τη γνώμη της, χαρακτήρα. Καθόσον, υπό το πρίσμα αυτό, ο υπό κρίση λόγος αναιρέσεως δεν μεταβάλλει το αντικείμενο της ενώπιον του Πρωτοδικείου διαφοράς, δεν πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2007, C-229/05 P, ΡΚΚ και ΚΝΚ κατά Συμβουλίου, Συλλογή 2007, σ. I-439, σκέψεις 66 και 67).
- 37 Ούτως εχόντων των πραγμάτων, όπως προκύπτει ιδίως από τις σκέψεις 27, 87 και 99 της παρούσας αποφάσεως, οι συγκεκριμένες αιτιάσεις που προέβαλε η Elf Aquitaine στο πλαίσιο του ως άνω λόγου αναιρέσεως συμπίπτουν, κατ' ουσία, με τις αιτιάσεις που προβλήθηκαν στο πλαίσιο άλλων λόγων της αιτήσεως αναιρέσεως, συγκεκριμένα, τον δεύτερο και τον πέμπτο. Δεδομένου ότι οι αιτιάσεις αυτές δεν είναι αυτοτελείς σε σχέση με τους λοιπούς λόγους, δεν είναι σκόπιμο να εξετασθούν στο σημείο αυτό.
- 38 Ομοίως, καθόσον με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως η αναιρεσείουσα προσάπτει γενικώς στο Πρωτοδικείο ότι εφάρμοσε εσφαλμένως τις αρχές της προσωπικής ευθύνης και της εξατομικεύσεως των ποινών καθώς και του τεκμηρίου αθωότητας όχι μόνον ως προς την αναιρεσείουσα, αλλά και ως προς την «επιχείρηση» που συγκροτούν μεταξύ άλλων η Elf Aquitaine και η θυγατρική της Arkema, με τον λόγο αυτό προβάλλεται στην πραγματικότητα ουσιαστική προσβολή των ως άνω αρχών ως προς την αναιρεσείουσα και αμφισβητείται ο τρόπος κατά τον οποίο ερμήνευσε το Πρωτοδικείο τον κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ όρο «επιχείρηση». Δεδομένου ότι τα επιχειρήματα αυτά συμπίπτουν με ορισμένες πτυχές του δεύτερου και του πέμπτου λόγου αναιρέσεως, σκόπιμο είναι να αναλυθούν στο πλαίσιο εξετάσεως των συγκεκριμένων λόγων.
- 39 Όσον αφορά την αιτίαση που διατυπώθηκε στη σκέψη 33 της παρούσας αποφάσεως, σκόπιμο είναι να επισημανθεί ότι, αντιθέτως προς ό,τι προβάλλει η αναιρεσείουσα, το Πρωτοδικείο δεν έκρινε στις σκέψεις 210 και 212 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως ότι μια υποτιθέμενη αρχή της αποτελεσματικότητας του δικαίου του ανταγωνισμού της Ένωσης θα μπορούσε να αντιταχθεί σε διάδικο, προκειμένου να περιοριστούν τα θεμελιώδη δικαιώματά του.

- 40 Δεδομένου ότι η εν λόγω αιτίαση βασίζεται επομένως σε εσφαλμένη ερμηνεία της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, σκόπιμο είναι να απορριφθεί ως αβάσιμη.
- 41 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, σκόπιμο είναι να εξετασθεί ευθύς αμέσως ο πέμπτος λόγος αναιρέσεως.

*Όσον αφορά τον πέμπτο λόγο αναιρέσεως που αφορά παράβαση των κανόνων που διέπουν την επιβολή κυρώσεων στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού*

Όσον αφορά το πρώτο σκέλος του πέμπτου λόγου αναιρέσεως κατά το οποίο ο κατασταλτικός χαρακτήρας των κυρώσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ ενισχύει τον ανεπίτρεπτο κατά το δίκαιο της Ένωσης χαρακτήρα του de facto αμάχητου τεκμηρίου της ευθύνης που εφαρμόστηκε επί της αναιρεσεύουσας

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 42 Η αναιρεσεύουσα υποστηρίζει ότι ο κατασταλτικός χαρακτήρας των κυρώσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και η θεσμική σύγχυση εξουσιών του οργάνου που ασκεί τη δίωξη θα έπρεπε να είχαν αποτρέψει το Πρωτοδικείο από το να επικυρώσει την εφαρμογή του τεκμηρίου ευθύνης εκ μέρους της Επιτροπής αντί να απαιτήσει να αποδειχθεί η ανάμειξη της αναιρεσεύουσας στη διαχείριση της θυγατρικής της.

- 43 Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο διότι τέτοιου είδους τεκμήριο είναι *de facto* αμάχητο, καθόσον ο εν λόγω αμάχητος χαρακτήρας αποδυναμώνει τους κανόνες που διέπουν το βάρος αποδείξεως και το τεκμήριο αθωότητας.
- 44 Κατά την αναιρεσείουσα ο αμάχητος χαρακτήρας του τεκμηρίου, όπως τον ερμήνευσε το Πρωτοδικείο, συνάγεται από τον συνδυασμό των ακόλουθων στοιχείων:
- τη διαπίστωση στις σκέψεις 86 και 150 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως ότι ο κεφαλαιουχικός δεσμός αυτός καθεαυτόν αρκεί, προκειμένου να εφαρμοστεί το τεκμήριο της μη αυτονομίας της θυγατρικής.
  - το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο δέχτηκε στη σκέψη 105 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως ότι η Επιτροπή διαθέτει διακριτική ευχέρεια όσον αφορά τον καταλογισμό της ευθύνης για την παράβαση, εφόσον η μητρική εταιρία διαθέτει 98 % ή πλέον του κεφαλαίου της μητρικής της, και
  - τον τρόπο κατά τον οποίο το Πρωτοδικείο αξιολόγησε στις σκέψεις 160 και επ. της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως τη δέσμη ενδείξεων που προσκόμισε η αναιρεσείουσα, προκειμένου να αποδειχθεί η μη επέμβασή της στη διαχείριση της θυγατρικής.
- 45 Ως προς το τελευταίο αυτό σημείο, το Πρωτοδικείο δεν δέχτηκε, κατά την αναιρεσείουσα, την αποδεικτική δύναμη της προαναφερθείσας δέσμης ενδείξεων, απαιτώντας από αυτήν να προσκομίσει στοιχεία που να αποδεικνύουν την ανυπαρξία παρεμβάσεως, δηλαδή στοιχεία εκ των πραγμάτων αρνητικού χαρακτήρα. Το Πρωτοδικείο απαίτησε *probatio diabolica*, η οποία κατά κανόνα δεν επιτρέπεται στο σύστημα αποδείξεων της Ενώσεως. Κατά την αναιρεσείουσα, τέτοιου είδους σύστημα αμάχητων αποδείξεων δεν μπορεί να γίνει δεκτό, ιδίως καθόσον προσβάλλει το δικαίωμα προσβάσεως σε αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο.

- 46 Κατά την αναιρεσείουσα το Πρωτοδικείο αντέστρεψε παρανόμως το βάρος αποδείξεως που βάρυνε την αρχή διώξεως, ιδίως απορρίπτοντας τη μία μετά την άλλη τις ενδείξεις της δέσμης αποδείξεων που η αναιρεσείουσα έθεσε υπόψη της Επιτροπής, σύμφωνα με την απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, C-97/08 P, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2009, σ. I-8237, σκέψη 65). Συνεπώς, κατά την αναιρεσείουσα, το Πρωτοδικείο εισήγαγε έναν απαράδεκτο παράγοντα ανισότητας μεταξύ, αφενός, της αναιρεσείουσας, στην οποία επέβαλε υποχρέωση αποδείξεως στην οποία ήταν αδύνατο να ανταποκριθεί, και, αφετέρου, της Επιτροπής, η οποία μπορούσε να αρκεστεί στην επίκληση τεκμηρίου ευθύνης, προκειμένου να επιβάλει κατασταλτικές κυρώσεις, ενώ είχε και τη διακριτική ευχέρεια να αποφασίσει αν θα επικαλεστεί ένα τέτοιο τεκμήριο.
- 47 Η αναιρεσείουσα προβάλλει ακόμη ότι το Πρωτοδικείο, αντιθέτως προς ό,τι έκρινε στη σκέψη 171 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, δεν αξιολόγησε στο σύνολό τους τα στοιχεία της δέσμης ενδείξεων. Κατά την αναιρεσείουσα, σύμφωνα με τις επιταγές που απορρέουν από την προπαρατεθείσα απόφαση Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, η προαναφερθείσα δέσμη ενδείξεων αφορούσε τους οργανωτικούς, οικονομικούς και νομικούς δεσμούς μεταξύ της θυγατρικής της και της ίδιας, εκ των οποίων κατά τη γνώμη της αποδεικνύεται ότι δεν συνιστούν ενιαία οικονομική οντότητα. Όμως, η αποδεικτική δύναμη αυτής της δέσμης ενδείξεων απορρέει από τον συνδυασμό όλων των ενδείξεων και όχι ασφαλώς από καθεμία εξ αυτών μεμονωμένα εξεταζόμενες.
- 48 Η Επιτροπή φρονεί ότι το Πρωτοδικείο επισήμανε στις σκέψεις 172 και 173 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως ότι το τεκμήριο της μη αυτονομίας της θυγατρικής δεν είναι αμάχητο. Κρίνει επίσης ότι ο λόγος ακυρώσεως που προβλήθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου σχετικά με τη δυνατότητα καταλογισμού απορρίφθηκε, καθότι, όπως προκύπτει, ιδίως από τις σκέψεις 163 έως 165, 167 και 169 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, η αναιρεσείουσα βασίστηκε απλώς και μόνον σε διαπιστώσεις μη στηριζόμενες σε αποδεικτικά στοιχεία. Κατά την Επιτροπή αυτό καθεαυτό το γεγονός ότι ζήτησε αποδεικτικά στοιχεία προς στήριξη μιας απλής διαπιστώσεως δεν μετατρέπει το επίμαχο τεκμήριο σε αμάχητο.
- 49 Κατά την Επιτροπή, από την κατοχή εκ μέρους της μητρικής εταιρίας του συνόλου ή σχεδόν του συνόλου του κεφαλαίου μιας θυγατρικής εταιρίας μπορεί να συναχθεί απλώς κατά το τεκμήριο, και μέχρι αποδείξεως του εναντίον, ότι αποτελούν τμήμα

της ίδιας «επιχειρήσεως» δυνάμει του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Εν προκειμένω, η αναιρεσείουσα αβασίμως προσάπτει στην Επιτροπή ότι θεώρησε ότι το τεκμήριο δεν ανατράπηκε, ενώ αυτή προέβαλε απλώς μη επαρκώς θεμελιωμένα επιχειρήματα περί «αυτονομίας» ή απρόσφορα επιχειρήματα, προκειμένου να προσδιοριστεί αν η θυγατρική και η μητρική εταιρία συνιστούν οικονομική οντότητα.

- 50 Όσον αφορά την εκτεθείσα στη σκέψη 47 της παρούσας αποφάσεως επιχειρηματολογία της αναιρεσείουσας, η Επιτροπή προβάλλει ότι στην πραγματικότητα η αναιρεσείουσα αμφισβητεί μάλλον τον τρόπο κατά τον οποίο αξιολόγησε το Πρωτοδικείο τα αποδεικτικά στοιχεία, δηλαδή κάτι το απαράδεκτο σε επίπεδο αναιρέσεως. Εν πάση περιπτώσει, το Πρωτοδικείο προέβη σε συνολική εκτίμηση της καταστάσεως. Αν δεν αξιολόγησε ορισμένες υποτιθέμενες ενδείξεις, τούτο συνέβη κατά την Επιτροπή απλώς και μόνον επειδή η πλειονότητα των ενδείξεων αυτών δεν στηρίζονταν σε αποδεικτικά στοιχεία.

#### — Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 51 Καθόσον με το πρώτο σκέλος του πέμπτου λόγου αναιρέσεως η αναιρεσείουσα προβάλλει ότι υπήρξε εκ μέρους της Επιτροπής σύγχυση αρμοδιοτήτων στον τομέα της πολιτικής του ανταγωνισμού της Ένωσης, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι επιδιώκεται έτσι, κατά παράβαση του άρθρου 113, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, η τροποποίηση του αντικείμενου της ενώπιον του Πρωτοδικείου διαφοράς. Υπό την έννοια αυτή πρέπει να θεωρηθεί ότι κατ' εφαρμογή της παρατεθείσας στη σκέψη 35 της υπό κρίση αποφάσεως νομολογίας απαραδέκτως προβάλλεται τέτοια σύγχυση.
- 52 Εντούτοις, πρέπει να θεωρηθεί ότι το πρώτο σκέλος του πέμπτου λόγου είναι παραδεκτό, καθόσον βάλλει, ανεξαρτήτως των σχετικών με τη σύγχυση αυτή κρίσεων, κατά της εφαρμογής στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση τεκμηρίου κατά το οποίο ουσιαστικώς μητρική εταιρία κατέχουσα το σύνολο ή σχεδόν το σύνολο του εταιρικού κεφαλαίου της θυγατρικής της δεν μπορεί να θεωρείται υπεύθυνη για την

παραβατική συμπεριφορά της εν λόγω θυγατρικής δυνάμει των κανόνων της Ένωσης στον τομέα του ανταγωνισμού.

- 53 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι κατά πάγια νομολογία η έννοια της επιχείρησης περιλαμβάνει κάθε μονάδα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα ανεξαρτήτως της νομικής μορφής της και του τρόπου χρηματοδοτήσεώς της. Ως προς το σημείο αυτό, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει, αφενός, ότι στο πλαίσιο αυτό η επιχείρηση πρέπει να νοείται ως οικονομική ενότητα, έστω και αν από νομική άποψη αποτελείται από περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, και, αφετέρου, ότι, όταν μια τέτοια οικονομική ενότητα παραβαίνει τους κανόνες του ανταγωνισμού, η παράβασή της καταλογίζεται σύμφωνα με την αρχή της προσωπικής ευθύνης (απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2011, C-90/09 P, General Química κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2011, σ. I-1, σκέψεις 34 και 35 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και της 29ης Μαρτίου 2011, C-201/09 P και C-216/09 P, ArcelorMittal Luxembourg κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά ArcelorMittal Luxembourg, Συλλογή 2011, σ. I-2239, σκέψη 95).
- 54 Από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η συμπεριφορά μιας θυγατρικής εταιρίας μπορεί να καταλογισθεί στη μητρική εταιρία ιδίως όταν η θυγατρική, καίτοι έχει χωριστή νομική προσωπικότητα, δεν καθορίζει αυτόνομα τη συμπεριφορά της στην αγορά, αλλά εφαρμόζει κατά κύριο λόγο τις οδηγίες της μητρικής εταιρίας λαμβανομένων υπόψη ιδίως των οικονομικών, οργανωτικών και νομικών δεσμών μεταξύ των δύο αυτών νομικών οντοτήτων (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 58, καθώς και General Química κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 37).
- 55 Συγκεκριμένα, σε μια τέτοια περίπτωση, δεδομένου ότι η μητρική και η θυγατρική εταιρία ανήκουν στην ίδια οικονομική οντότητα, αποτελώντας έτσι ενιαία επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ, η Επιτροπή δύναται να απευθύνει στη μητρική εταιρία απόφαση περί επιβολής προστίμου, χωρίς να απαιτείται να αποδείξει

συμμετοχή της εν λόγω εταιρίας στην παράβαση (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσες αποφάσεις Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 59, καθώς και General Química κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 38).

- 56 Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει συναφώς ότι, στην ιδιαίτερη περίπτωση που η μητρική εταιρία κατέχει το 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής η οποία έχει παραβεί τους σχετικούς με τον ανταγωνισμό κανόνες της Ένωσης, αφενός, η εν λόγω μητρική εταιρία έχει τη δυνατότητα ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής επί της θυγατρικής και, αφετέρου, τεκμαίρεται μαχητώς ότι η εν λόγω εταιρία όντως ασκεί τέτοια επιρροή (στο εξής: τεκμήριο της πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής) (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 25ης Οκτωβρίου 1983, 107/82, AEG-Telefunken κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3151, σκέψη 50, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 60· General Química κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 39, καθώς και ArcelorMittal Luxembourg κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά ArcelorMittal Luxembourg, προπαρατεθείσα, σκέψη 97).
- 57 Υπό τις συνθήκες αυτές, αρκεί να αποδείξει η Επιτροπή ότι η μητρική εταιρία κατέχει το σύνολο του κεφαλαίου μιας θυγατρικής, προκειμένου να συναχθεί ότι η μητρική ασκεί αποφασιστική επιρροή στην εμπορική πολιτική της θυγατρικής. Εν συνεχεία, η Επιτροπή δύναται να θεωρήσει ότι η μητρική εταιρία ευθύνεται εις ολόκληρον για την καταβολή του επιβληθέντος στη θυγατρική προστίμου, εκτός αν η εν λόγω μητρική, στην οποία απόκειται να ανατρέψει αυτό το τεκμήριο, προσκομίσει στοιχεία ικανά να αποδείξουν ότι η θυγατρική της ενεργεί αυτόνομα στην αγορά (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-9925, σκέψη 29· Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 61· απόφαση General Química κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 40, καθώς και ArcelorMittal Luxembourg κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά ArcelorMittal Luxembourg, προπαρατεθείσα, σκέψη 98).
- 58 Από τη νομολογία συνάγεται επίσης ότι, για να διαπιστωθεί αν η θυγατρική εταιρία καθορίζει αυτόνομα την εμπορική πολιτική της, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλα τα κρίσιμα στοιχεία που αφορούν τους οργανωτικούς, οικονομικούς και νομικούς δεσμούς μεταξύ της θυγατρικής και της μητρικής εταιρίας, τα οποία ενδέχεται να διαφέρουν ανάλογα με την περίπτωση και τα οποία, επομένως, δεν μπορούν

να αποτελέσουν αντικείμενο εξαντλητικής απαρίθμησης (βλ., κατ' αυτή την έννοια, απόφαση Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψεις 73 και 74).

- 59 Το τεκμήριο της πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής αφορά αποκλειστικώς τη διασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ της σημασίας, αφενός, του σκοπού που συνίσταται στην καταστολή των συμπεριφορών που είναι αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού, και συγκεκριμένα προς το άρθρο 101 ΣΛΕΕ, και στην πρόληψή τους και την αποτροπή της επαναλήψεώς τους, και, αφετέρου, των επιταγών ορισμένων γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης, όπως, ιδίως, οι αρχές του τεκμηρίου αθωότητας, της εξατομικεύσεως των ποινών και της ασφάλειας δικαίου καθώς και των δικαιωμάτων άμυνας, συμπεριλαμβανομένης της αρχής της ισότητας των όπλων. Ακριβώς για τον λόγο αυτό είναι, όπως προκύπτει από την πάγια νομολογία που εκτέθηκε στη σκέψη 56 της παρούσας αποφάσεως, μαχητό.
- 60 Επιβάλλεται, εξάλλου, η υπόμνηση ότι το εν λόγω τεκμήριο βασίζεται στη διαπίστωση ότι, πλην όλως εξαιρετικών περιστάσεων, εταιρία που κατέχει το σύνολο του κεφαλαίου θυγατρικής μπορεί αποκλειστικώς λόγω της ως άνω κατοχής κεφαλαίου να ασκήσει αποφασιστική επιρροή στη συμπεριφορά της θυγατρικής, και, αφετέρου, ότι η απουσία αποτελεσματικής ασκήσεως της εν λόγω εξουσίας επιρροής μπορεί κατά κανόνα να αναζητηθεί λυσιτελώς στη σφαίρα των φορέων ως προς τους οποίους ισχύει το τεκμήριο αυτό.
- 61 Υπ' αυτές τις συνθήκες, αν ακούσε η προβολή από τον ενδιαφερόμενο απλώς και μόνον μη τεκμηριωμένων ισχυρισμών, τούτο θα καθίστατο σε μεγάλο βαθμό άνευ σημασίας.
- 62 Άλλωστε, από τη νομολογία προκύπτει ότι ένα τεκμήριο, έστω και αν είναι δύσκολο να ανατραπεί, παραμένει εντός αποδεκτών ορίων εφόσον είναι ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, υπάρχει η δυνατότητα ανταποδείξεως και διασφαλίζονται τα δικαιώματα άμυνας [βλ., κατ' αυτή την έννοια, απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 2009,

C-45/08, Spector Photo Group και Van Raemdonck, Συλλογή 2009, σ. I-12073, σκέψεις 43 και 44, καθώς και Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), απόφαση Janosevic κατά Σουηδίας της 23ης Ιουλίου 2002, *Recueil des arrêts et décisions* 2002-VII, § 101 επ.].

- 63 Εν προκειμένω, από τις σκέψεις 46 και 47 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι η αναιρεσείουσα δεν αμφισβητεί αυτή καθαυτήν τη νομιμότητα του τεκμηρίου της αποτελεσματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής κατά τα εκτεθέντα στις σκέψεις 56 και 57 της παρούσας αποφάσεως. Δεν αμφισβητεί κατά μείζονα λόγο ούτε τη δυνατότητα εφαρμογής υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση διαφοράς παρόμοιου τεκμηρίου σε περίπτωση που μητρική εταιρία κατέχει το 98 % του κεφαλαίου της θυγατρικής της.
- 64 Αντιθέτως, η εκτεθείσα στις σκέψεις 43 έως 47 της παρούσας αποφάσεως επιχειρηματολογία βασίζεται στην παραδοχή ότι το Πρωτοδικείο εφάρμοσε στην πράξη αμάχητη εκδοχή του εν λόγω τεκμηρίου.
- 65 Αντιθέτως προς ό,τι προβάλλει η αναιρεσείουσα, η προσέγγιση του Πρωτοδικείου στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ως προς τα στοιχεία που προσκόμισε η αναιρεσείουσα συνολικώς εξεταζόμενη δεν μπορεί να θεωρηθεί *probatio diabolica*. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τη σκέψη 58 της παρούσας αποφάσεως, στις οντότητες που επιθυμούν να ανατρέψουν το τεκμήριο της αποτελεσματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής απόκειται να προσκομίσουν κάθε στοιχείο σχετικά με τους οικονομικούς, οργανωτικούς και νομικούς δεσμούς μεταξύ της επίμαχης θυγατρικής και της μητρικής εταιρίας που αυτές θεωρούν ότι είναι ικανό να αποδείξει ότι συνιστούν ενιαία οικονομική οντότητα.
- 66 Συναφώς, το γεγονός απλώς και μόνο ότι μία οντότητα δεν προσκόμισε σε δεδομένη περίπτωση αποδεικτικά στοιχεία δυνάμενα να ανατρέψουν το τεκμήριο της πραγματικής ασκήσεως αποτελεσματικής επιρροής δεν σημαίνει ότι το εν λόγω τεκμήριο δεν μπορεί εν πάση περιπτώσει να ανατραπεί.

- 67 Υπ' αυτές τις συνθήκες, οι αιτιάσεις που διατυπώθηκαν στην τρίτη περίπτωση της σκέψεως 44 καθώς και στις σκέψεις 45 έως 47 της παρούσας αποφάσεως πρέπει να απορριφθούν, καθόσον με αυτές προβάλλεται κατ' ουσία ότι η αξιολόγηση εκ μέρους του Πρωτοδικείου των επιχειρημάτων που προέβαλε η αναιρεσείουσα αποδεικνύει απλώς και μόνον λόγω του —αρνητικού κατά την αναιρεσείουσα— συμπεράσματός του, ότι υφίσταται *probatio diabolica*.
- 68 Καθόσον, αντιθέτως, με τις εν λόγω αιτιάσεις η αναιρεσείουσα αποσκοπεί, στην πραγματικότητα, να επιτύχει την επανεκτίμηση εκ μέρους του Δικαστηρίου πραγματικών περιστατικών του υποστατού των οποίων διαπίστωσε το Πρωτοδικείο, πρέπει να θεωρηθούν ως απαραδέκτως προβαλλόμενες κατά το στάδιο της αιτήσεως αναίρεσεως. Συγκεκριμένα, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο είναι το μόνον αρμόδιο, αφενός, να διαπιστώσει το υποστατό των πραγματικών περιστατικών, εκτός αν η ανακρίβεια του περιεχομένου των διαπιστώσεών του προκύπτει από τα υποβληθέντα σ' αυτό στοιχεία της δικογραφίας, και, αφετέρου, για την εκτίμηση αυτών των πραγματικών περιστατικών. Η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, υπό την επιφύλαξη της παραμορφώσεως του περιεχομένου των στοιχείων που του υποβλήθηκαν, δεν αποτελεί νομικό ζήτημα που ως τέτοιο υπόκειται στον ανααιρετικό έλεγχο του Δικαστηρίου (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 23ης Απριλίου 2009, C-425/07 P, ΑΕΡΙ κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-3205, σκέψη 44, καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 69 Καθόσον, εναλλακτικώς, είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι με τις ίδιες αιτιάσεις προβάλλεται η υπέρβαση εκ μέρους του Πρωτοδικείου της εκτάσεως του δικαστικού του ελέγχου, ταυτίζονται με τον τέταρτο λόγο της αιτήσεως αναίρεσεως και δεν πρέπει, συνεπώς, να τις εξετάσουμε αυτόνομα στο πλαίσιο του υπό κρίση σκέλους του πέμπτου λόγου.
- 70 Όσον αφορά, εξάλλου, την αιτίαση που εκτέθηκε στην πρώτη περίπτωση της σκέψεως 44 της παρούσας αποφάσεως, κατά την οποία το ύψος της συμμετοχής στο κεφάλαιο της θυγατρικής αρκεί από μόνο του προκειμένου να τεθεί σε εφαρμογή το τεκμήριο της πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής, πρέπει να επισημανθεί ότι το γεγονός ότι είναι δύσκολο να προσκομισθούν τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία, προκειμένου να ανατραπεί το τεκμήριο, δεν σημαίνει αυτό καθαυτό ότι το ως άνω τεκμήριο είναι στην πράξη αμάχητο, ιδίως όταν οι φορείς σε βάρος των οποίων λειτουργεί το τεκμήριο είναι σε θέση περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο να αναζητήσουν τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία εντός της σφαίρας των δραστηριοτήτων τους.

- 71 Όσον αφορά το δεύτερο στοιχείο που προέβαλε η αναιρεσείουσα, προκειμένου να αποδείξει τον *de facto* αμάχητο στην πράξη χαρακτήρα του τεκμηρίου που εφάρμοσε το Πρωτοδικείο, που εκτέθηκε στη δεύτερη περίπτωση της σκέψεως 44 της παρούσας αποφάσεως, πρέπει να επισημανθεί ότι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι το Πρωτοδικείο δέχθηκε στη σκέψη 105 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως ότι ο επικεφαλής της Επιτροπής, μνεία του οποίου γίνεται στην εν λόγω δεύτερη περίπτωση, έχει δικριτική ευχέρεια, η παραδοχή αυτή ή τέτοιου είδους ευχέρεια δεν ασκούν καμία επιρροή όσον αφορά τον αμάχητο ή μη χαρακτήρα του τεκμηρίου που εφαρμόστηκε στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Κατά συνέπεια, η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή.
- 72 Βάσει των προεκτεθέντων το πρώτο σκέλος του πέμπτου λόγου αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του πέμπτου λόγου αναιρέσεως κατά το οποίο το τεκμήριο ευθύνης που εφάρμοσε το Πρωτοδικείο το οποίο βασίζεται στην έννοια της επιχειρήσεως υπονομεύει την αρχή της αυτονομίας των νομικών προσώπων

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 73 Η αναιρεσείουσα προβάλλει ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση προσβάλλει την αρχή της επικουρικότητας, διαταράσσοντας σημαντικά την αρχή της αυτονομίας των νομικών προσώπων, ένα από τα κυριότερα νομικά θεμέλια του δικαίου των εταιριών των κρατών μελών.
- 74 Κατά την αναιρεσείουσα η πλάνη περί το δίκαιο στην οποία υπέπεσε το Πρωτοδικείο συνίσταται στο ότι, κατά την κρίση του, είχε τη δυνατότητα να εστιάσει στην έννοια της επιχειρήσεως και να αρνηθεί την εφαρμογή της αρχής της αυτονομίας [του νομικού προσώπου] ή των δικαιωμάτων άμυνας όσον αφορά το νομικό πρόσωπο που συνιστά την επιχείρηση αυτή.

- 75 Εξάλλου, το Πρωτοδικείο υπέπεσε και σε άλλη πλάνη περί το δίκαιο, κρίνοντας ότι είναι περιττό να απαιτεί από την Επιτροπή να παραθέσει στην απόφασή της συγκεκριμένες ενδείξεις της μη αυτονομίας της θυγατρικής της στην αγορά.
- 76 Η Επιτροπή προβάλλει ότι η αρχή της επικουρικότητας δεν προβλήθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου, με αποτέλεσμα η προσβολή της να συνιστά νέο λόγο, απαραδέκτως προβαλλόμενο στο στάδιο της αιτήσεως αναιρέσεως. Εν πάση περιπτώσει, η εν λόγω αρχή δεν τυγχάνει, κατ' ουσίαν, εφαρμογής εν προκειμένω, δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στον συγκεκριμένο τομέα.
- 77 Εξάλλου, η έννοια της επιχειρήσεως στο δίκαιο του ανταγωνισμού αποτελεί αυτόνομη έννοια του δικαίου της Ένωσης. Επιπλέον, η «αυτονομία» εταιρίας δεν είναι ασυμβίβαστη προς το τεκμήριο που διατυπώθηκε στη νομολογία όσον αφορά τον πραγματικό έλεγχο μητρικής εταιρίας επί ορισμένων θυγατρικών της.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 78 Καθόσον το υπό κρίση σκέλος αφορά παράβαση της αρχής της επικουρικότητας, πρέπει, κατ' εφαρμογή της νομολογίας που παρατέθηκε στη σκέψη 35 της υπό κρίση αποφάσεως, να απορριφθεί ως απαράδεκτο.
- 79 Περαιτέρω, πρέπει να απορριφθεί η αιτίαση που διατυπώθηκε στη σκέψη 74 της παρούσας αποφάσεως, καθόσον αφορά κρίση που το Πρωτοδικείο ούτε διατύπωσε ούτε υπονόησε στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

- 80 Επιπλέον, όσον αφορά το επιχείρημα που εκτέθηκε στη σκέψη 75 της παρούσας απόφασης, από τις σκέψεις 56 και 57 αυτής συνάγεται ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται, προκειμένου να εφαρμόσει το τεκμήριο της πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής σε δεδομένη περίπτωση, να προσκομίσει ενδείξεις συμπληρωματικές αυτών που αποδεικνύουν τη δυνατότητα εφαρμογής και τη λειτουργία του τεκμηρίου αυτού (βλ. επίσης, κατ' αυτήν την έννοια, απόφαση Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 62). Το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε συνεπώς σε πλάνη, καθόσον δεν απαίτησε, εξαιρουμένων των στοιχείων που αφορούν τη λειτουργία του επίμαχου τεκμηρίου, συμπληρωματικές ειδικές ενδείξεις σχετικά με τη μη αυτονομία της θυγατρικής της στην αγορά.
- 81 Εξάλλου, το εκτεθέν στην ως άνω σκέψη 75 επιχείρημα, στον βαθμό που με αυτό προβάλλεται ότι η αιτιολογία της επίμαχης απόφασης όσον αφορά την αναιρεσίτουσα δεν έχει αμφισβητηθεί, συμπίπτει με τον τρίτο λόγο αναιρέσεως, οπότε δεν πρέπει να εξετασθεί στο πλαίσιο του υπό κρίση πέμπτου λόγου αναιρέσεως.
- 82 Επομένως, το δεύτερο σκέλος του πέμπτου λόγου αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του τρίτου σκέλους του πέμπτου λόγου αναιρέσεως κατά το οποίο η διακριτική ευχέρεια που αναγνωρίστηκε ότι έχει η Επιτροπή όσον αφορά την εφαρμογή του τεκμηρίου της ευθύνης προσβάλλει τις αρχές της νομιμότητας και της ασφάλειας δικαίου

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 83 Η αναιρεσίτουσα προβάλλει ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση δεν λαμβάνει υπόψη την απαίτηση της σαφήνειας και της προβλεψιμότητας του νόμου που επιτάσσουν τόσο η αρχή της νομιμότητας όσο και η αρχή της ασφάλειας δικαίου. Κατά την

αναιρεσείουσα από τις σκέψεις 97, 152, 167, 186 και 194 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως συνάγεται ότι το Πρωτοδικείο κρίνει ότι υφίστανται δύο καθεστώτα ευθύνης στον τομέα των παραβιάσεων του δικαίου του ανταγωνισμού. Δυνάμει του πρώτου, η άμεση συμμετοχή των μητρικών εταιριών συνιστά συναυτουργία σε παραβίαση του δικαίου του ανταγωνισμού, δεδομένου ότι τέτοιου είδους συμμετοχή «εκφράζει τη βούλησή τους». Δυνάμει του δεύτερου, οι μητρικές εταιρίες είναι συνεργοί σε παραβατικές συμπεριφορές κατά 100% των θυγατρικών τους, χωρίς όμως να απαιτείται υλική πράξη συμμετοχής, για να στοιχειοθετηθεί η συνέργειά τους, γεγονός που εξομοιώνει την κατάσταση με καθεστώς ευθύνης για πράξεις τρίτου.

- 84 Κατά την αναιρεσείουσα, αν υπήρχε τέτοιου είδους καθεστώς στο δίκαιο ανταγωνισμού της Ένωσης —πράγμα που δεν συμβαίνει εν προκειμένω—, θα έπρεπε οπωσδήποτε να οριστεί και να εφαρμόζεται κατά τρόπο σαφή και σταθερό από τα θεσμικά όργανα. Συνεπώς, η διακριτική ευχέρεια που αναγνωρίζει το Πρωτοδικείο στη σκέψη 105 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως δεν συμβιβάζεται με την εν λόγω απαίτηση σαφήνειας και σταθερότητας.
- 85 Συναφώς, η αναιρεσείουσα στρέφεται κατά αυτού που χαρακτηρίζει ως «διττή σύγχυση» του Πρωτοδικείου στη σκέψη 213 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, αφενός, μεταξύ του καταλογισμού της ευθύνης στη μητρική εταιρία και της ευθύνης της για την πληρωμή του προστίμου, και, αφετέρου, μεταξύ του καταλογισμού της ευθύνης και του υπολογισμού των προστίμων, καθόσον το Πρωτοδικείο στηρίζει την υποτιθέμενη διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής όσον αφορά τον καταλογισμό της ευθύνης στη διακριτική ευχέρεια που αυτή διαθέτει στον τομέα των προστίμων.
- 86 Η Επιτροπή θεωρεί ότι στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση το Πρωτοδικείο δεν καταλείπει περιθώριο εκτιμήσεως ή διακριτική ευχέρεια στην Επιτροπή, προκειμένου να κρίνει αν πληρούνται οι προϋποθέσεις για τον καταλογισμό στη μητρική εταιρία της ευθύνης για την παράβαση. «Διακριτική ευχέρεια» έχει μόνον στο στάδιο κατά το οποίο, όταν η Επιτροπή δύναται να καταλογίσει την ευθύνη για παράβαση σε πλείονες εταιρίες ομίλου, επιλέγει να την καταλογίσει σε όλες τις εταιρίες του ομίλου ή μόνον σε ορισμένες από αυτές.

## — Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 87 Αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει η αναιρεσείουσα τόσο στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους του πέμπτου λόγου αναιρέσεως όσο και του πρώτου λόγου αναιρέσεως που προβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου, το Πρωτοδικείο δεν εγκαθίδρυσε στις σκέψεις 97, 152, 167, 186 και 194 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως «καθεστώς ευθύνης για πράξεις τρίτου» στο δίκαιο του ανταγωνισμού της Ένωσης.
- 88 Συναφώς, σκόπιμο είναι να υπομνησθεί, όπως επισήμανε κατ' ουσία το Πρωτοδικείο στις σκέψεις 97, 152, 167 και 186 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι, όπως συνάγεται εξάλλου και από τις σκέψεις 53 έως 55 της παρούσας αποφάσεως, οσάκις μητρική εταιρία και η θυγατρική της αποτελούν τμήμα μίας μόνον «επιχειρήσεως» κατά την έννοια του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, αυτό που παρέχει τη δυνατότητα στην Επιτροπή να απευθύνει απόφαση επιβάλλουσα πρόστιμα σε μητρική εταιρία ενός ομίλου εταιριών δεν είναι κατ' ανάγκη η εκ μέρους της μητρικής παρακίνηση της θυγατρικής της να διαπράξει παράβαση ούτε, κατά μείζονα λόγο, η εμπλοκή της πρώτης στην παράβαση, αλλά το γεγονός ότι οι εν λόγω εταιρίες αποτελούν μία και μόνη επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.
- 89 Επιπλέον, από τη σκέψη 105 της εν λόγω αποφάσεως προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο δεν αναγνώρισε ούτε ότι υφίσταται «διακριτική ευχέρεια, προκειμένου να καταλογισθεί σε μία εταιρία η ευθύνη για τις παραβάσεις άλλης εταιρίας», την ύπαρξη της οποίας αμφισβητεί η αναιρεσείουσα με την εκτεθείσα στη σκέψη 84 της παρούσας αποφάσεως επιχειρηματολογία. Συγκεκριμένα, στην προαναφερθείσα σκέψη 105, το Πρωτοδικείο επισήμανε σε γενικές γραμμές ότι η παρατήρηση που διατυπώθηκε στην αιτιολογική σκέψη 260 της επίμαχης αποφάσεως αποσκοπούσε αποκλειστικώς στην απόρριψη του επιχειρήματος ότι στις προγενέστερες αποφάσεις που κοινοποιήθηκαν στην Ατοφίνα δεν είχε καταλογισθεί η συμπεριφορά της στη μητρική εταιρία. Επισημαίνοντας απλώς και μόνον ότι κατ' ουσία η Επιτροπή δεν ισχυρίστηκε ότι διέθετε διακριτική ευχέρεια όπως της προσήψε η αναιρεσείουσα, το Πρωτοδικείο δεν απεφάνθη, αντιθέτως προς ό,τι αφήνει να εννοηθεί η αναιρεσείουσα στο πλαίσιο του υπό κρίση σκέλους του πέμπτου λόγου αναιρέσεως, ότι υφίσταται στο δίκαιο ανταγωνισμού της Ένωσης «καθεστώς ευθύνης για πράξεις τρίτου».

- 90 Η εκτεθείσα στις σκέψεις 83 και 84 της παρούσας αποφάσεως επιχειρηματολογία βασίζεται επομένως σε εσφαλμένη βάση και πρέπει να απορριφθεί.
- 91 Ομοίως, συνάγεται ότι εφόσον η αιτίαση που διατυπώθηκε στη σκέψη 85 της παρούσας αποφάσεως δεν είναι απαράδεκτη λόγω ελλείψεως σαφήνειας, σκόπιμο είναι εν πάση περιπτώσει να απορριφθεί, καθότι είναι αλληλένδετη με την επιχειρηματολογία που εκτέθηκε στις σκέψεις 83 και 84 της παρούσας αποφάσεως.
- 92 Επομένως, το τρίτο σκέλος του πέμπτου λόγου πρέπει να απορριφθεί.

Όσον αφορά το τέταρτο σκέλος του πέμπτου λόγου κατά το οποίο το τεκμήριο της ευθύνης παραβιάζει την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως

— Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 93 Η αναιρεσείουσα προβάλλει ότι προσβλήθηκε η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, καθόσον το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η αναιρεσείουσα και οι άλλες μητρικές εταιρίες τις οποίες αφορά η επίμαχη απόφαση υπέστησαν ανάλογη μεταχείριση.
- 94 Κατά την Επιτροπή, το γεγονός απλώς και μόνον ότι η επίμαχη απόφαση, πέραν της αναφοράς της στο τεκμήριο του ελέγχου που ασκεί η μητρική εταιρία επί των 100 %

θυγατρικών της, προσέθεσε επιπλέον ενδείξεις σε βάρος της μητρικής εταιρίας του ομίλου Akzo Nobel δεν σημαίνει ότι η Επιτροπή ή το Πρωτοδικείο προέβησαν σε δυσμενή διάκριση κατά της αναιρεσείουσας. Τούτο σημαίνει απλώς ότι οι ενδείξεις για τον καταλογισμό της ευθύνης λόγω παραβάσεως εκ μέρους της Akzo Nobel NV ήταν πιο «ισχυρές», χωρίς αυτό να σημαίνει ότι τα στοιχεία που επιτρέπουν να καταλογισθεί στην αναιρεσείουσα η ευθύνη για την παραβατική συμπεριφορά της Atofina είναι ανεπαρκή.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- <sup>95</sup> Όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 63 της παρούσας αποφάσεως, η αναιρεσείουσα δεν αμφισβητεί εν προκειμένω ούτε τη νομιμότητα του τεκμηρίου αποτελεσματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής που εκτέθηκε στις σκέψεις 56 και 57 της εν λόγω αποφάσεως ούτε τη δυνατότητα εφαρμογής παρόμοιου τεκμηρίου σε περίπτωση που μητρική εταιρία κατέχει το 98 % του κεφαλαίου της θυγατρικής της.
- <sup>96</sup> Πάντως, από τις σκέψεις 56, 57 και 80 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι η εφαρμογή του τεκμηρίου της πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής δεν εξαρτάται από την προσκόμιση συμπληρωματικών ενδείξεων σχετικά με την πραγματική άσκηση επιρροής εκ μέρους της μητρικής εταιρίας (βλ. επίσης, κατ' αυτή την έννοια, απόφαση Akzo Nobel κ.πλ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 62).
- <sup>97</sup> Υπ' αυτές τις συνθήκες, το γεγονός απλώς και μόνον ότι η Επιτροπή διέθετε τέτοιου είδους συμπληρωματικές ενδείξεις όσον αφορά ορισμένες μητρικές εταιρίες και όχι άλλες και ότι τις ανέφερε στην επίμαχη απόφαση δεν συνιστά νομικό σφάλμα για το οποίο το Πρωτοδικείο υποχρεούνταν να ακυρώσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.
- <sup>98</sup> Επομένως, το τέταρτο σκέλος του πέμπτου λόγου αναιρέσεως και, κατά συνέπεια, ο συγκεκριμένος λόγος αναιρέσεως στο σύνολό του πρέπει να απορριφθούν.

*Όσον αφορά τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως που αφορά την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας λόγω εσφαλμένης ερμηνείας των αρχών της επιείκειας και της ισότητας των όπλων*

- 99 Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως η αναιρεσείουσα προβάλλει ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο στη σκέψη 64 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, καθόσον δεν έλαβε υπόψη σε αυτήν την αρχή της ισότητας των όπλων. Όπως προκύπτει σαφώς από την ίδια την αίτηση αναιρέσεως, το υπό κρίση σκέλος συμπίπτει κατά τον τρόπο αυτό με την αιτίαση που διατυπώθηκε στο πλαίσιο του πρώτου λόγου αναιρέσεως, ο οποίος προβλήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου και εκτέθηκε στη σκέψη 32, πρώτη περίπτωση, της παρούσας αποφάσεως.
- 100 Κατ' ουσία, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως υποδιαιρείται σε δύο σκέλη, τα οποία πρέπει να εξετασθούν από κοινού.

#### Επιχειρήματα των διαδίκων

- 101 Το πρώτο σκέλος αφορά προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας της αναιρεσείουσας ήδη από το πρώτο στάδιο της διαδικασίας.
- 102 Κατά την Elf Aquitaine το Πρωτοδικείο κατέστησε άνευ σημασίας την έρευνα που διεξήχθη πριν την αποστολή της κοινοποίησεως αιτιάσεων όσον αφορά τα δικαιώματα άμυνας αυτής. Προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι έκανε δεκτό ότι αυτό δέχθηκε ότι είχε τηρηθεί η αρχή της ισότητας των όπλων, καίτοι η αναιρεσείουσα ενημερώθηκε σχετικά με τις εναντίον της υπόνοιες για πρώτη φορά κατά την κοινοποίηση των αιτιάσεων.

<sup>103</sup> Τέτοιου είδους προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας της αναιρεσεύουσας ήδη από το πρώτο στάδιο της διοικητικής διαδικασίας δεν μπορεί να γίνει δεκτή για τρεις λόγους:

— καταρχάς, ο κατασταλτικός χαρακτήρας των κυρώσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ δεν επιτρέπει στο Πρωτοδικείο να κρίνει ότι αρκεί οι εγγυήσεις που απορρέουν από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ να τυγχάνουν εφαρμογής από την αποστολή της κοινοποίησης των αιτιάσεων, αποκλεισμένου του προγενέστερου της έρευνας σταδίου·

— περαιτέρω, κατά μείζονα λόγο, δικαιούνταν η αναιρεσεύουσα να ενημερωθεί και ταυτοχρόνως να τύχει ακροάσεως από την αρχή της έρευνας, εφόσον δεν είχε εμπλακεί στην παράβαση και αγνοούσε την ύπαρξή της κατά τον χρόνο που αυτή τελέσθηκε·

— τέλος, δεδομένου ότι δεν είχε ενημερωθεί για την έρευνα και ότι την πληροφορήθηκε για πρώτη φορά κατά το στάδιο της κοινοποίησης των αιτιάσεων σχετικά με τις εναντίον της υπόνοιες, η αναιρεσεύουσα δεν ήταν σε θέση να λάβει τα αναγκαία μέτρα, προκειμένου να προετοιμάσει λυσιτελώς την άμυνά της. Συναφώς, το Πρωτοδικείο δεν απάντησε στα επιχειρήματα που ανέπτυξε η αναιρεσεύουσα κατά τη διάρκεια της αγορεύσεως ότι θα μπορούσε να είχε απωλέσει τα πιθανά αποδεικτικά στοιχεία της αυτονομίας της θυγατρικής της κατά τη διάρκεια της τετραετούς έρευνας που προηγήθηκε της κοινοποίησης των αιτιάσεων, ενδεχόμενο που θα είχε επηρεάσει κατά τρόπο ανεπανόρθωτο τα δικαιώματα άμυνάς της.

<sup>104</sup> Η Επιτροπή προβάλλει ότι, εφόσον, εν προκειμένω, δεν είχε διεξαγάγει έρευνα εναντίον της αναιρεσεύουσας, δεν υποχρεούνταν να της κοινοποιήσει τις υπόνοιές της ήδη από την προκαταρκτική έρευνα.

- 105 Εξάλλου, η Επιτροπή υποστηρίζει, μεταξύ άλλων, ότι, εν πάση περιπτώσει, ακόμη και αν υποθεθεί ότι αληθεύει η υποτιθέμενη παρατυπία που επικαλείται η αναιρεσείουσα, θα έπρεπε να εξετασθεί ακόμη αν αυτή η παρατυπία ήταν ικανή να επηρεάσει ειδικώς τα δικαιώματα άμυνας της στο πλαίσιο της επίμαχης διαδικασίας. Συνεπώς, η δυνατότητα της αναιρεσείουσας να επιχειρήσει να ανατρέψει το επίμαχο τεκμήριο ή να προβάλλει ότι το εν λόγω τεκμήριο δεν μπορεί να εφαρμοστεί, ουδόλως επηρεάστηκε από το γεγονός ότι μόλις κατά τον χρόνο της παραλαβής της κοινοποιήσεως των αιτιάσεων έλαβε γνώση των εναντίον της υπονοιών. Κατά την Επιτροπή, δεδομένου ότι η υποτιθέμενη απώλεια των αποδεικτικών της αυτονομίας της θυγατρικής στοιχείων κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής προβλήθηκε μόνον κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το σχετικό με αυτήν επιχείρημα είναι απαράδεκτο. Εξάλλου, τέτοιου είδους επιχείρημα δεν στηρίζεται σε καμία ένδειξη.
- 106 Το δεύτερο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως αφορά την άρνηση της αναγκαιότητας να διεξαχθεί αμερόληπτη έρευνα.
- 107 Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει, συναφώς, ότι το Πρωτοδικείο αρνήθηκε ακόμη και ότι είναι αναγκαίο η Επιτροπή να διεξαγάγει προκαταρκτική έρευνα κατά τρόπο αμερόληπτο.
- 108 Τέτοιου είδους άρνηση δεν μπορεί κατά την αναιρεσείουσα να γίνει δεκτή, εφόσον, κατά πρώτον, η διεξαγωγή αμερόληπτης έρευνας είναι το απαραίτητο προκαταρκτικό στάδιο προκειμένου να μπορέσει η Επιτροπή να κινηήσει δίωξη μέσω, ενδεχομένως, της αποστολής κοινοποιήσεως των αιτιάσεων.
- 109 Κατά δεύτερον, αρνούμενο την ανάγκη να διεξαχθεί τέτοιου είδους έρευνα, το Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη, κατά την αναιρεσείουσα, την απαίτηση διεξαγωγής αμερόληπτης έρευνας, απαίτηση που απορρέει ιδίως από την αρχή της ισότητας των όπλων. Με τη θέση του αυτή το Πρωτοδικείο, θίγοντας το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και την αρχή της ισότητας, απαλλάσσεται από οποιονδήποτε έλεγχο του αμερόληπτου χαρακτήρα της έρευνας. Ο μη έλεγχος του αμερόληπτου χαρακτήρα της έρευνας της Επιτροπής από το Πρωτοδικείο οφείλεται, κατά την αναιρεσείουσα, στο

γεγονός ότι αυτό έκανε δεκτή την εφαρμογή του τεκμηρίου ευθύνης σε βάρος της αναιρεσεύουσας ήδη από την αρχή της έρευνας, και μάλιστα κατά τον χρόνο που η παράβαση καταγγέλθηκε για πρώτη φορά ενώπιον της Επιτροπής.

- 110 Συναφώς, η αναιρεσεύουσα υποστηρίζει ότι ο εκ των πραγμάτων μεροληπτικός χαρακτήρας της εναντίον της έρευνας προκύπτει από τη συγκέντρωση στο πρόσωπο του επικεφαλής της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού εντός της Επιτροπής των τριών διακριτών εξουσιών της διεξαγωγής ανακρίσεων, απαγγελίας κατηγοριών και εκδόσεως αποφάσεων. Κατ' αυτή, δεν μπορεί να γίνει δεκτή τέτοιου είδους σύγχυση εξουσιών στο πρόσωπο του επικεφαλής της Επιτροπής λαμβανομένου υπόψη του ήδη σαφώς κατασταλτικού χαρακτήρα των κυρώσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.
- 111 Η Επιτροπή, με τη σειρά της, θεωρεί ότι η αναιρεσεύουσα δεν κατάφερε να αποδείξει ότι το Πρωτοδικείο αρνήθηκε να ελέγξει την αμεροληψία της έρευνάς της. Όσον αφορά την επιχειρηματολογία της αναιρεσεύουσας σχετικά με τη συγκέντρωση των εξουσιών στον επικεφαλής της Επιτροπής (βλ. σκέψη 110 της παρούσας αποφάσεως), αυτή θεωρεί κατά βάση ότι είναι απαράδεκτη και, επικουρικώς, ότι εν πάση περιπτώσει είναι παντελώς αβάσιμη.

#### Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 112 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, και όπως αυτό επιβεβαιώνεται στο άρθρο 6, παράγραφος 3, ΣΕΕ, τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου, την τήρηση των οποίων διασφαλίζει το Δικαστήριο. Το Δικαστήριο επανέλαβε επανειλημμένως ότι ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας στο πλαίσιο των διοικητικών διαδικασιών που ανάγονται στην πολιτική του ανταγωνισμού συνιστά γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση

της 3ης Σεπτεμβρίου 2009, C-534/07 P, Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-7415, σκέψη 26 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 113 Όσον αφορά τη διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 ΕΚ, από τη νομολογία συνάγεται ότι η διοικητική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής υποδιαιρείται σε διακριτά και διαδοχικά στάδια, ήτοι, αφενός, στο στάδιο προκαταρκτικής εξέτασης και, αφετέρου, στο στάδιο της εκατέρωθεν ακροάσεως, εκ των οποίων το καθένα έχει τη δική του εσωτερική λογική. Το στάδιο προκαταρκτικής εξέτασης, κατά το οποίο η Επιτροπή κάνει χρήση της προβλεπόμενης από τον κανονισμό 17 ανακριτικής εξουσίας και το οποίο εκτείνεται έως την κοινοποίηση των αιτιάσεων, επιτρέπει στην Επιτροπή να συλλέξει όλα τα ουσιώδη στοιχεία για την επιβεβαίωση ή μη της παράβασης των κανόνων ανταγωνισμού και να λάβει μια πρώτη θέση για την κατεύθυνση και τη συνέχεια της διαδικασίας. Το στάδιο της εκατέρωθεν ακροάσεως, με τη σειρά του, που εκτείνεται από την κοινοποίηση των αιτιάσεων έως την έκδοση της τελικής απόφασης επιτρέπει στην Επιτροπή να τοποθετηθεί οριστικά επί της προσαπτομένης παραβάσεως (βλ. μεταξύ άλλων, κατ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 15ης Οκτωβρίου 2002, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-8375, σκέψεις 181 έως 183, καθώς και Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 27).
- 114 Όσον αφορά το στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι το στάδιο αυτό αρχίζει από την ημερομηνία κατά την οποία η Επιτροπή, κατά την άσκηση των εξουσιών που της παρέχει ο νομοθέτης της Ένωσης, λαμβάνει τα μέτρα τα οποία υποδηλώνουν ότι προσάπτεται παράβαση και έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην κατάσταση των ύποπτων επιχειρήσεων (βλ. αποφάσεις Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 182, καθώς και της 21ης Σεπτεμβρίου 2006, C-105/04 P, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. I-8725, σκέψη 38).
- 115 Η ενδιαφερόμενη επιχειρηματική μονάδα ενημερώνεται μόλις κατά το στάδιο της κινήσεως της εκατέρωθεν ακροάσεως μέσω της κοινοποίησης των αιτιάσεων περί όλων των ουσιωδών στοιχείων επί των οποίων βασίζεται η Επιτροπή σε αυτό το στάδιο της διαδικασίας. Συνεπώς, μόνον κατόπιν της αποστολής της κοινοποίησης των αιτιάσεων μπορεί η ενδιαφερόμενη επιχείρηση να προβάλλει πλήρως τα δικαιώματά της άμυνας (βλ., κατ' αυτή την έννοια, αποφάσεις Limburgse Vinyl Maatschappij

κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 315 και 316. Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 47, καθώς και της 25ης Ιανουαρίου 2007, C-407/04 P, Dalmine κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. I-829, σκέψη 59).

- 116 Πάντως, η διεξαγωγή αποδείξεων που διατάσσει η Επιτροπή κατά το στάδιο της προκαταρκτικής εξετάσεως, ιδίως η διασταύρωση στοιχείων και οι αιτήσεις παροχής πληροφοριών, ενδέχεται να υποδηλώνουν εμμέσως, σε ορισμένες περιπτώσεις, λόγω της φύσεώς τους, ότι προσάπτεται παράβαση κανόνων της Ένωσης στον τομέα του ανταγωνισμού και ενδέχεται να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην κατάσταση των οικείων επιχειρήσεων.
- 117 Επομένως, πρέπει να αποφεύγεται η ανεπανόρθωτη προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας κατά το στάδιο αυτό της διοικητικής διαδικασίας, εφόσον τα λαμβανόμενα μέτρα έρευνας ενδέχεται να επηρεάσουν σημαντικά την κατάσταση των οικείων επιχειρήσεων (βλ., κατ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 21ης Σεπτεμβρίου 1989, 46/87 και 227/88, Hoechst κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 2859, σκέψη 15, καθώς και της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. I-123, σκέψη 63).
- 118 Επομένως, όσον αφορά την τήρηση προθεσμίας ευλόγου χρόνου, το Δικαστήριο έχει κρίνει κατ' ουσία ότι η αξιολόγηση της αιτίας τυχόν περιορισμού της αποτελεσματικής ασκήσεως των δικαιωμάτων άμυνας δεν πρέπει να περιορίζεται στο στάδιο που συνίσταται στην εκατέρωθεν ακρόαση, αλλά πρέπει να εκτείνεται στο σύνολο της διαδικασίας αυτής, λαμβανομένης υπόψη της συνολικής διάρκειάς της (βλ., κατ' αυτή την έννοια, αποφάσεις Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψεις 49 και 50, καθώς και της 21ης Σεπτεμβρίου 2006, C-113/04 P, Technische Unie κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. I-8831, σκέψεις 54 και 55).

- 119 Τα ανωτέρω ισχύουν αναλογικά όσον αφορά το ζήτημα αν και κατά πόσο η Επιτροπή υποχρεούται να κοινοποιήσει στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση, ήδη από το στάδιο της προκαταρκτικής εξετάσεως, ορισμένες πληροφορίες σχετικά με το αντικείμενο και τον σκοπό της προκαταρκτικής εξετάσεως, οι οποίες της παρέχουν τη δυνατότητα να διασφαλίσει την αποτελεσματικότητα της άμυνάς της κατά το στάδιο της εκατέρωθεν ακροάσεως.
- 120 Αυτό δεν σημαίνει, εντούτοις, ότι ήδη πριν την επιβολή του πρώτου μέτρου σε βάρος συγκεκριμένου φορέα η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη εν πάση περιπτώσει να προειδοποιήσει τον φορέα αυτό ακόμη και για το ενδεχόμενο να διαταχθεί έρευνα ή να κινηθεί δίωξη δυνάμει του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης, προπαντός στην περίπτωση που μια τέτοια προειδοποίηση θα διακύβευε ενδεχομένως χωρίς λόγο την αποτελεσματικότητα της έρευνας της Επιτροπής (βλ., κατ' αυτή την έννοια, απόφαση *Dalmine* κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 60).
- 121 Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι η αρχή της προσωπικής ευθύνης ουδόλως εμποδίζει την Επιτροπή να επιβάλει καταρχάς κυρώσεις στην εταιρία που παρέβη τους κανόνες του ανταγωνισμού προτού ερευνήσει αν, ενδεχομένως, η παράβαση μπορεί να καταλογιστεί στη μητρική εταιρία (βλ. απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2009, *C-125/07 P*, *C-133/07 P*, *C-135/07 P* και *C-137/07 P*, *Erste Group Bank* κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-8681, σκέψη 82).
- 122 Επομένως, καίτοι ο αποδέκτης μιας κοινοποίησης αιτιάσεων είναι σε θέση να προβάλει λυσιτελώς την άποψή του κατά το στάδιο της διοικητικής διαδικασίας που συνίσταται στην εκατέρωθεν διαδικασία σχετικά με το υποστατό και το λυσιτελές των πραγματικών περιστατικών και περιστάσεων που προβάλλει η Επιτροπή, αυτή δεν υποχρεούται καταρχήν, αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει η αναιρεσείουσα, να διατάξει τη διεξαγωγή έρευνας πριν την αποστολή της κοινοποίησης των αιτιάσεων.
- 123 Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται εν προκειμένω από τα επιχειρήματα που εκτέθηκαν στις σκέψεις 109 και 110 της παρούσας αποφάσεως.
- 124 Ειδικότερα, το επιχείρημα που παρατέθηκε στη σκέψη 110 της παρούσας αποφάσεως πρέπει να θεωρηθεί απαράδεκτο για τους ίδιους λόγους που εκτέθηκαν στις σκέψεις 35 και 51 της εν λόγω αποφάσεως.

- 125 Ομοίως, όσον αφορά την επιχειρηματολογία που εκτέθηκε στη σκέψη 109 της παρούσας αποφάσεως, καίτοι αληθεύει ότι από την ενώπιον του Πρωτοδικείου δικογραφία προκύπτει ότι η αναιρεσείουσα προέβαλε ενώπιόν του ότι δεν διατάχθηκε άμεσα η διεξαγωγή προκαταρκτικής έρευνας ως προς αυτήν, δεν προκύπτει εντούτοις από τη δικογραφία ότι η αναιρεσείουσα του ζήτησε να ακυρώσει την επίμαχη απόφαση λόγω του υποτιθέμενου μη αμερόληπτου χαρακτήρα της έρευνας της υποθέσεως εκ μέρους της Επιτροπής ή της μη διεξαγωγής έρευνας αυτής καθεαυτήν.
- 126 Επομένως η επιχειρηματολογία που εκτέθηκε στην ως άνω σκέψη 109 πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη κατ' εφαρμογή της παρατεθείσας στη σκέψη 35 της παρούσας αποφάσεως νομολογίας.
- 127 Όσον αφορά το επιχείρημα που εκτέθηκε στην πρώτη περίπτωση της σκέψεως 103 της παρούσας αποφάσεως, αρκεί να επισημανθεί ότι αυτή αφορά ζήτημα ως προς το οποίο το Πρωτοδικείο δεν απεφάνθη ευθέως ή εμμέσως στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, οπότε πρέπει να απορριφθεί.
- 128 Περαιτέρω, όσον αφορά την εκτεθείσα στη δεύτερη περίπτωση της σκέψεως 103 της παρούσας αποφάσεως επιχειρηματολογία, από τις σκέψεις 88 και 121 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι η προσωπική ευθύνη δεν εμποδίζει την Επιτροπή, αφότου αποφασίσει σε πρώτο στάδιο να επιβάλει κυρώσεις στην εταιρία που παρέβη τους κανόνες του ανταγωνισμού, να εξετάσει αν τυχόν η παράβαση μπορεί να καταλογισθεί στη μητρική της εταιρία.
- 129 Όσον αφορά, τέλος, την επιχειρηματολογία της τρίτης περιπτώσεως της σκέψεως 103 της παρούσας αποφάσεως, ακόμη και αν υποθεθεί ότι αυτή είναι παραδεκτή παρά τη νομολογία που παρατέθηκε στη σκέψη 35 της παρούσας αποφάσεως, καθόσον συνιστά συμπλήρωση λόγου ακυρώσεως που προβλήθηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Πρωτοδικείου με το εισαγωγικό δικόγραφο της προσφυγής, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι πρόκειται για απλές κρίσεις που δεν στηρίζονται σε κανένα από στοιχείο.

- 130 Η εν λόγω γενική, αφηρημένη και μη περιπτωσιολογική επιχειρηματολογία δεν είναι τελικά σε θέση να θεμελιώσει εν προκειμένω ότι πράγματι προσβλήθηκαν τα δικαιώματα άμυνας, ζήτημα που πρέπει να εξετασθεί βάσει των συγκεκριμένων περιστάσεων της εκάστοτε περίπτωσης (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied* κατά Επιτροπής, προ- παρατεθείσα, σκέψεις 52 έως 61).
- 131 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

*Όσον αφορά τον τρίτο λόγο αναιρέσεως που αφορά πλάνη περί το δίκαιο σχετικά με την υποχρέωση αιτιολογήσεως*

Όσον αφορά το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως που αφορά πλάνη περί το δίκαιο σχετικά με την έννοια της αιτιολογίας και την ανακρίβεια των διαπιστώσεων του Πρωτοδικείου, καθόσον αυτό έκρινε ως επαρκή τη συνοπτική αιτιολογία της επίμαχης αποφάσεως

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 132 Με το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως η αναιρεσείουσα προβάλλει κατά πρώτον ότι το Πρωτοδικείο παρανόμως βασίστηκε σε εσφαλμένη έννοια της υποχρέωσεως αιτιολογήσεως.

- 133 Η Elf Aquitaine προβάλλει ότι το Πρωτοδικείο έπρεπε να είχε διαπιστώσει ότι η αιτιολογία της επίμαχης αποφάσεως όσον αφορά τη δυνατότητα καταλογισμού της επίμαχης παραβάσεως ήταν ανεπαρκής, προκειμένου αυτή να έχει τη δυνατότητα να ελέγξει αν η απόφαση αυτή είναι νόμιμη ή αν τυχόν είναι παράνομη λόγω ουσιαστικής ή διαδικαστικής παρανομίας.
- 134 Αντιθέτως προς ό,τι έκρινε το Πρωτοδικείο στις σκέψεις 81, 82 και 89 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, δεν αρκεί εν προκειμένω, κατά την αναιρεσείουσα, ότι μπόρεσε να καταλάβει από την επίμαχη απόφαση ότι η Επιτροπή της προσήψε ότι ασκούσε αποφασιστική επιρροή στην εμπορική πολιτική της Atofina. Αντιθέτως, δεδομένου ότι η επίμαχη απόφαση δεν είναι, σε αντίθεση προς την κοινοποίηση αιτιάσεων, προπαρασκευαστική πράξη, η αιτιολογία της θα έπρεπε να είναι αρκούντως ακριβής, ώστε, αφενός, η αναιρεσείουσα να έχει τη δυνατότητα να πληροφορηθεί τους λόγους για τους οποίους ελήφθη η εν λόγω απόφαση και να αξιολογήσει την επιχειρηματολογία της, προκειμένου να αποφασίσει αν θα ασκήσει ή όχι προσφυγή, και, αφετέρου, το Πρωτοδικείο να μπορεί να ελέγξει τη νομιμότητά της σε περίπτωση ασκήσεως ενώπιόν του προσφυγής κατ' αυτής.
- 135 Ειδικότερα, κατά την Elf Aquitaine, η αιτιολογία αυτή έπρεπε να είναι ακριβής κατά μείζονα λόγο επειδή: i) η αναιρεσείουσα δεν ενημερώθηκε για την κίνηση διώξεως εναντίον της πριν λάβει την κοινοποίηση των αιτιάσεων, ii) η εν λόγω διώξη βασίστηκε αποκλειστικώς σε τεκμήριο ευθύνης που δεν ενισχύεται από κανένα συγκεκριμένο πραγματικό στοιχείο και του οποίου η ανατροπή αποδείχθηκε απίθανη, iii) η Επιτροπή δεν ακολούθησε τη συνήθη πρακτική λήψεως των αποφάσεών της, και iv) η επίμαχη απόφαση καταλήγει να θίγει πλείονα θεμελιώδη δικαιώματα της αναιρεσείουσας.
- 136 Όσον αφορά το τρίτο επιχείρημα που απαριθμήθηκε στο προηγούμενο σημείο υπό iii) της παρούσας αποφάσεως, η αναιρεσείουσα προβάλλει μεταξύ άλλων ότι η Επιτροπή αναγνώρισε, στην αιτιολογική σκέψη 574 της αποφάσεώς της, της 1ης Οκτωβρίου 2008, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 81 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (COMP/C.39181 — Κηροί κηροποιίας) (της οποίας η περίληψη δημοσιεύθηκε στην ΕΕ 2009, C 295, σ. 17), ότι η επίμαχη απόφαση συνιστά ρήξη σε σχέση με την προγενέστερη πολιτική λήψεως αποφάσεων, ιδίως ως προς την αναιρεσείουσα. Συναφώς,

παραπέμπει και στην απόφαση για τα οργανικά υπεροξειδία (παρατεθείσα στη σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως) στην οποία υπό περιστάσεις παρεμφερείς με αυτές της υπό κρίση υποθέσεως δεν της προσήφθη καμία αιτίαση για την επιζήμια για τον ανταγωνισμό συμπεριφορά της θυγατρικής της Atofina.

- <sup>137</sup> Η Elf Aquitaine προβάλλει, κατά δεύτερον, ότι η διαπίστωση εκ μέρους του Πρωτοδικείου του επαρκούς χαρακτήρα της αιτιολογίας της επίμαχης αποφάσεως βασίζεται σε ανακριβείς διαπιστώσεις πραγματικών περιστατικών, καθόσον η εν λόγω αιτιολογία δεν είναι μόνον συνοπτική, αλλά, κατά την αναιρεσείουσα, και ανεπαρκής ή και εντελώς ανύπαρκτη.
- <sup>138</sup> Αφενός, με την επίμαχη απόφαση δεν δόθηκε απάντηση σε ορισμένα συγκεκριμένα επιχειρήματα που προβλήθηκαν σε συνέχεια της κοινοποιήσεως αιτιάσεων.
- <sup>139</sup> Αφετέρου, η Επιτροπή αρκέστηκε στην επίμαχη απόφαση να απορρίψει συνολικώς και χωρίς να δώσει περαιτέρω εξηγήσεις τα λοιπά επιχειρήματα της αναιρεσείουσας γενικώς και αδιακρίτως. Ενδεικτικώς, η Επιτροπή δεν διευκρίνισε ποια από τα έγγραφα που της προσκομίστηκαν παρείχαν, κατ' αυτήν, απλώς μια «γενική εικόνα της εμπορικής διαχειρίσεως».
- <sup>140</sup> Συνεπώς, κατά την αναιρεσείουσα, το Πρωτοδικείο έπρεπε να ακυρώσει την επίμαχη απόφαση λόγω ελλείψεως αιτιολογίας.
- <sup>141</sup> Η Επιτροπή θεωρεί, καταρχάς, ότι το υπό κρίση σκέλος πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτο, εφόσον δεν εντόπισε κατά τρόπο συγκεκριμένο τα αμφισβητούμενα στοιχεία της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως ή τα νομικά επιχειρήματα που προβλήθηκαν προς στήριξη του εν λόγω σκέλους.

- <sup>142</sup> Υποστηρίζει, περαιτέρω, ότι η νομολογία και η πρακτική λήψεως αποφάσεων της Επιτροπής στον τομέα της ευθύνης των μητρικών εταιριών ήταν γνωστές ήδη από την αρχή της διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοση της επίμαχης απόφασης.
- <sup>143</sup> Κατά την Επιτροπή, καίτοι δεν υπάρχουν προφανώς από απόψεως κρίσιμων πραγματικών περιστατικών σημαντικές αντικειμενικές διαφορές μεταξύ της διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοση της επίμαχης απόφασης και αυτής που έδωσε αφορμή για την έκδοση της απόφασης για τα οργανικά υπεροξείδια, η διαφορετική προσέγγιση της Επιτροπής στην επίμαχη απόφαση μπορεί να εξηγηθεί, αφενός, από το γεγονός ότι η απόφαση του Πρωτοδικείου της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, T-203/01, Michelin κατά Επιτροπής (Συλλογή 2003, σ. II-4071), παρεμβλήθηκε μεταξύ της ημερομηνίας της κοινοποίησης των αιτιάσεων σχετικά με την απόφαση για τα οργανικά υπεροξείδια και της ημερομηνίας κοινοποίησης των αιτιάσεων σχετικά με την επίμαχη απόφαση και, αφετέρου, από τη διαφορετική προσέγγιση της Επιτροπής κατά τα έτη 2002 και 2003.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- <sup>144</sup> Κατά πάγια νομολογία, από τα άρθρα 256 ΣΛΕΕ, 58, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 112, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας προκύπτει ότι η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να παραθέτει επακριβώς τα επικρινόμενα σημεία της απόφασης της οποίας ζητείται η αναίρεση, καθώς και τα νομικά επιχειρήματα που στηρίζουν κατά τρόπο συγκεκριμένο το αίτημα αυτό (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 1ης Ιουλίου 2010, C-407/08 P, Knauf Gips κατά Επιτροπής, Συλλογή 2010, σ. I-6375, σκέψη 43 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- <sup>145</sup> Αντιθέτως προς όσα προέβαλε η Επιτροπή και παρατέθηκαν στη σκέψη 141 της παρούσας απόφασης, το υπό κρίση σκέλος πληροί τις απαιτήσεις της εν λόγω νομολογίας και είναι παραδεκτό.

- 146 Όσον αφορά την ουσία, πρέπει να υπομνησθεί εξαρχής ότι η υποχρέωση αιτιολογήσεως που προβλέπει το άρθρο 253 ΕΚ αποτελεί ουσιώδη τύπο που πρέπει να διακρίνεται από το ζήτημα του βασίμου της αιτιολογίας, δεδομένου ότι αυτή αφορά την ουσιαστική νομιμότητα της επίδικης πράξεως (βλ. αποφάσεις της 2ας Απριλίου 1998, C-367/95 P, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, Συλλογή 1998, σ. I-1719, σκέψη 67, καθώς και της 22ας Μαρτίου 2001, C-17/99, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-2481, σκέψη 35).
- 147 Στο πλαίσιο αυτό, η επιβαλλόμενη από το άρθρο 253 ΕΚ αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας πράξεως και πρέπει να διαφαίνεται από αυτήν, κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο, η συλλογιστική του θεσμικού οργάνου που εκδίδει την πράξη, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου και το αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να μπορεί να ασκεί τον έλεγχό του (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Γαλλία κατά Επιτροπής, σκέψη 35, και Deutsche Telekom κατά Επιτροπής, σκέψη 130).
- 148 Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο των ατομικών αποφάσεων, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η υποχρέωση αιτιολογήσεως των ατομικών αποφάσεων έχει ως σκοπό να επιτρέπει στο Δικαστήριο να ασκεί τον έλεγχο νομιμότητας των αποφάσεων και να παρέχει στον ενδιαφερόμενο ικανές ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση έχει επαρκές έρεισμα ή αν ενδεχομένως πάσχει ελάττωμα λόγω του οποίου θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της (βλ. μεταξύ άλλων, κατ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-199/99 P, Corus UK κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-1177, σκέψη 145, καθώς και της 28ης Ιουνίου 2005, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. I-5425, σκέψη 462).
- 149 Επομένως, η αιτιολογία πρέπει, καταρχήν, να ανακοινώνεται στον ενδιαφερόμενο ταυτοχρόνως με την απόφαση που τον βλάπτει. Η έλλειψη αιτιολογίας δεν δύναται να καλυφθεί επειδή ο ενδιαφερόμενος πληροφορείται την αιτιολογία της απόφασεως κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον των αρχών της Ένωσης (βλ. αποφάσεις της 26ης Νοεμβρίου 1981, 195/80, Michel κατά Κοινοβουλίου, Συλλογή 1981, σ. 2861, σκέψη 22· της 26ης Σεπτεμβρίου 2002, C-351/98, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-8031, σκέψη 84· της 29ης Απριλίου 2004, C-199/01 P και C-200/01 P, IPK-München και Επιτροπή, Συλλογή 2004, σ. I-4627, σκέψη 66, καθώς και Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 63).

- 150 Κατά πάγια νομολογία η απαίτηση περί αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως στην παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες ή άλλα πρόσωπα τα οποία η πράξη αφορά άμεσα και ατομικά. Η αιτιολογία δεν απαιτείται να διασαφηνίζει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθόσον το ζήτημα αν η αιτιολογία μιας πράξεως ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 253 ΕΚ πρέπει να εκτιμάται όχι μόνο βάσει του περιεχομένου της, αλλά και του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται καθώς και του συνόλου των κανόνων δικαίου που διέπουν το σχετικό θέμα (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, προπαρατεθείσα, σκέψη 63, όπως επίσης και της 10ης Ιουλίου 2008, C-413/06 P, Bertelsmann και Sony Corporation of America κατά Imrala, Συλλογή 2008, σ. I-4951, σκέψεις 166 και 178, καθώς και Deutsche Telekom κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 131).
- 151 Από τη νομολογία προκύπτει επίσης ότι η αιτιολογία μιας πράξεως πρέπει να είναι λογική και, ιδίως, να μην εμφανίζει εσωτερικές αντιφάσεις που να εμποδίζουν την ορθή κατανόηση των λόγων εκδόσεως της πράξεως (βλ., κατ' αναλογία, Bertelsmann και Sony Corporation of America κατά Imrala, προπαρατεθείσα, σκέψη 169 καθώς και παρατιθέμενη νομολογία).
- 152 Όταν, όπως εν προκειμένω, μια απόφαση εφαρμογής των κανόνων του δικαίου της Ένωσης στον τομέα του ανταγωνισμού αφορά πολλούς αποδέκτες και τίθεται το ζήτημα του καταλογισμού της παραβάσεως, πρέπει να περιέχει επαρκή αιτιολογία ως προς καθένα των αποδεκτών της, ειδικότερα ως προς εκείνους οι οποίοι, κατά το γράμμα της ως άνω αποφάσεως, πρέπει να υποστούν τις συνέπειες της παραβάσεως αυτής. Έτσι, έναντι μιας μητρικής εταιρίας που ευθύνεται για την παράβαση αλληλεγγύως, μια τέτοια απόφαση πρέπει να εκθέτει εμπειριστατωμένα τους λόγους που δικαιολογούν γιατί η παράβαση πρέπει να καταλογισθεί σ' αυτήν την εταιρία (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-196/99 P, Aristrain κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-11005, σκέψεις 93 έως 101).
- 153 Όσον αφορά, πιο συγκεκριμένα, την απόφαση της Επιτροπής που στηρίζεται αποκλειστικώς ως προς ορισμένους αποδέκτες στο τεκμήριο πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή υποχρεούται εν πάση περιπτώσει —διότι άλλως το τεκμήριο καθίσταται εν τοις πράγμασι αμάχη-

το— να εκθέσει επαρκώς στους εν λόγω αποδέκτες τους λόγους για τους οποίους τα προβληθέντα πραγματικά και νομικά στοιχεία δεν ήταν αρκετά, προκειμένου να ανατραπεί το εν λόγω τεκμήριο. Το καθήκον της Επιτροπής να αιτιολογεί τις αποφάσεις της ως προς το σημείο αυτό προκύπτει μεταξύ άλλων από τον αμάχητο χαρακτήρα του εν λόγω τεκμηρίου, η ανατροπή του οποίου προϋποθέτει ότι οι ενδιαφερόμενοι θα προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τους οικονομικούς, οργανωτικούς και νομικούς δεσμούς μεταξύ των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων.

- 154 Ούτως εχόντων των πραγμάτων, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται εντούτοις εντός τέτοιου είδους πλαισίου να λαμβάνει θέση ως προς στοιχεία που είναι προδήλως άσχετα, ασημαντα ή σαφώς δευτερεύοντα (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, προπαρατεθείσα, σκέψη 64-της 1ης Ιουλίου 2008, C-341/06 P και C-342/06 P, Chronopost και La Poste κατά UFEX κ.λπ., Συλλογή 2008, σ. I-4777, σκέψη 89, καθώς και Bertelsmann και Sony Corporation of America κατά Impala, προπαρατεθείσα, σκέψη 167).
- 155 Εξάλλου, από τη νομολογία προκύπτει επίσης ότι, καίτοι μια απόφαση της Επιτροπής η οποία εμπίπτει σε πάγια πρακτική λήψεως αποφάσεων μπορεί να αιτιολογηθεί συνοπτικώς, ιδίως διά της επικλήσεως της πρακτικής αυτής, εντούτοις, όταν η εν λόγω απόφαση βαίνει αισθητά πέραν των προγενεστέρων αποφάσεων, στην Επιτροπή απόκειται να αναπτύξει ρητώς τη συλλογιστική της (βλ., ιδίως, αποφάσεις της 26ης Νοεμβρίου 1975, 73/74, *Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique* κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1975, σ. 457, σκέψη 31, καθώς και της 11ης Δεκεμβρίου 2008, C-295/07 P, *Επιτροπή κατά Département du Loiret*, Συλλογή 2008, σ. I-9363, σκέψη 44).
- 156 Με το υπό κρίση σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει κατ' ουσία ότι το Πρωτοδικείο έπρεπε να είχε ακυρώσει την επίμαχη απόφαση λόγω ανεπαρκούς αιτιολογίας, καθ' ο μέρος αφορά την αναιρεσείουσα.
- 157 Όπως προκύπτει από τη σκέψη 87 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως και από τα στοιχεία της ενώπιον του Πρωτοδικείου δικογραφίας, τα επιχειρήματα που προέβαλε η αναιρεσείουσα σε απάντηση προς την κοινοποίηση των αιτιάσεων, προκειμένου να

ανατραπεί το τεκμήριο που εφάρμοσε η Επιτροπή, απαριθμούνται συνοπτικώς στην αιτιολογική σκέψη 257 της επίμαχης αποφάσεως. Η θέση που υιοθέτησε η Επιτροπή όσον αφορά τα εν λόγω στοιχεία εμφανίζεται στις αιτιολογικές σκέψεις 258 έως 261 της εν λόγω αποφάσεως.

158 Όσον αφορά τις συγκεκριμένες αιτιολογικές σκέψεις, το Πρωτοδικείο, έχοντας εκθέσει την ουσία της αιτιολογικής σκέψεως 258 της επίμαχης αποφάσεως στη σκέψη 85 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, διαπιστώνει, στην επόμενη σκέψη, ότι «καίτοι η Επιτροπή διαπίστωσε ρητώς [στην εν λόγω αιτιολογική σκέψη] ότι η κατοχή του 98 % του κεφαλαίου αρκούσε, προκειμένου να καταλογισθεί η ευθύνη των πράξεων της Atofina στην Elf Aquitaine, διευκρίνισε, εντούτοις, στη συνέχεια της εν λόγω αιτιολογικής σκέψεως ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η αναιρεσείουσα δεν καθιστούν δυνατή την ανατροπή του τεκμηρίου».

159 Καίτοι αληθεύει ότι στις αιτιολογικές σκέψεις 259 έως 261 της επίμαχης αποφάσεως η Επιτροπή απαντά σε ορισμένα από τα επιχειρήματα που προέβαλε η αναιρεσείουσα ενώπιόν της, εντούτοις οι προαναφερθείσες αιτιολογικές σκέψεις δεν απαντούν σε πλείονα άλλα επιχειρήματα, ως προς τα οποία η μόνη θέση που έχει ληφθεί στο πλαίσιο της επίμαχης αποφάσεως είναι αυτή που αποτυπώνεται στην αιτιολογική σκέψη 258. Κατά τη νομολογία που εκτίθεται στις αιτιολογικές σκέψεις 54 έως 58 της παρούσας αποφάσεως, τα επιχειρήματα αυτά αφορούν ειδικότερα οικονομικές, οργανωτικές και νομικές πτυχές, προκειμένου να αποδειχθεί ότι κατά τον χρόνο των επίμαχων πραγματικών περιστατικών η Atofina όριζε αυτόνομα τη συμπεριφορά της στην αγορά και δεν ακολουθούσε ουσιαστικά τις υποδείξεις που της έδινε η μητρική της εταιρία.

160 Κατ' ουσία, πρόκειται για τα εξής επιχειρήματα:

— η Elf Aquitaine ήταν απλώς μια «εταιρία χαρτοφυλακίου» χωρίς αυτόνομη επιχειρηματική δραστηριότητα, στο πλαίσιο ομίλου χαρακτηριζόμενου από αποκεντρωμένη διαχείριση των θυγατρικών του.

- η διαχείριση της δραστηριότητας της Atofina στην αγορά δεν υπόκειται στις υποδείξεις της Elf Aquitaine·
  
- η Atofina δεν ενημερώθηκε από την Elf Aquitaine σχετικά με τη δραστηριότητά της στην αγορά·
  
- η Atofina διέθετε την εξουσία να συνάπτει συμβάσεις χωρίς την προηγούμενη έγκριση της Elf Aquitaine·
  
- η Atofina διέθετε οικονομική αυτονομία σε σχέση με την Elf Aquitaine·
  
- η Atofina όριζε πάντοτε τη νομική στρατηγική της αυτόνομα, και
  
- οι τρίτοι την αντιλαμβάνονται κατ' αυτόν τον τρόπο.

<sup>161</sup> Ασφαλώς, όπως συνάγεται από τις σκέψεις 150 και 154 της παρούσας αποφάσεως, και όπως έκρινε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 90 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, η Επιτροπή δεν υποχρεούται κατ' ανάγκη να λαμβάνει θέση ως προς όλα τα επιχειρήματα που προβάλλουν ενώπιόν της οι ενδιαφερόμενοι.

- 162 Εντούτοις, από τη σκέψη 150 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει επίσης ότι η απαίτηση αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της εκάστοτε περιπτώσεως.
- 163 Κατά την αναιρεσείουσα, η επίμαχη απόφαση και η διαδικασία στην οποία αυτή εντάσσεται χαρακτηρίζονται ειδικότερα από την περίσταση ότι η εν λόγω απόφαση, βασιζόμενη, ιδίως όσον αφορά την αναιρεσείουσα, αποκλειστικώς σε τεκμήριο ευθύνης για τις πράξεις της θυγατρικής της, χωρίς να προσκομίζει συμπληρωματικά στοιχεία, προκειμένου να αποδειχθεί η ανάμειξη στην εμπορική συμπεριφορά της εν λόγω θυγατρικής, απομακρύνθηκε από την πρακτική λήψεως αποφάσεων της Επιτροπής.
- 164 Συναφώς, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η νομολογία και η πρακτική της σχετικά με τη λήψη αποφάσεων στον τομέα της ευθύνης των μητρικών εταιριών ήταν αρκετά γνωστές από την αρχή της διαδικασίας που οδήγησε στην επίμαχη απόφαση. Εντούτοις, στα υπομνήματά της, διευκρινίζει ότι «η πρακτική της Επιτροπής όσον αφορά τη χρήση του τεκμηρίου που βασίζεται στην κατοχή του συνόλου του κεφαλαίου δεν ήταν πάντοτε η ίδια». Επιπλέον, καίτοι η Επιτροπή δηλώνει ότι αποφάσισε «κατά τη διάρκεια των ετών 2002-2003» να εφαρμόζει συστηματικά τέτοιου είδους τεκμήριο, δεν παραπέμπει σε καμία απόφαση ή άλλο έγγραφο από το οποίο να συνάγεται αλλαγή προσεγγίσεως. Εξάλλου, δεν απαντά ευθέως στο επιχείρημα της αναιρεσείουσας ότι η αιτιολογική σκέψη 574 της από 1ης Οκτωβρίου 2008 αποφάσεως που παρατέθηκε στη σκέψη 136 της παρούσας αποφάσεως αναγνώρισε ότι η επίμαχη απόφαση συνιστά ρήξη σε σχέση με την προγενέστερη πρακτική λήψεως αποφάσεων, ιδίως όσον αφορά την αναιρεσείουσα.
- 165 Εν πάση περιπτώσει, είναι γνωστό εν προκειμένω, όπως προκύπτει ιδίως από τις σκέψεις 136 και 143 της παρούσας αποφάσεως, ότι στην απόφαση περί οργανικών υπεροξειδίων, της 10ης Δεκεμβρίου 2003, δεν επιβλήθηκε πρόστιμο εις ολόκληρον στην αναιρεσείουσα και τη θυγατρική της λόγω της παραβατικής συμπεριφοράς της δεύτερης, ενώ δεν υπάρχουν μάλλον αντικειμενικές διαφορές, τουλάχιστον από τη σκοπιά της αναιρεσείουσας, όσον αφορά τους δεσμούς μεταξύ αυτής και της θυγατρικής της σε αμφότερες τις περιπτώσεις.

166 Η επίμαχη απόφαση και η διαδικασία στην οποία αυτή εντάσσεται χαρακτηρίζονται επιπλέον από τις ακόλουθες περιστάσεις.

- Εφόσον το πρόστιμο για την παραβατική συμπεριφορά της Atofina επιβλήθηκε εις ολόκληρον σε αυτήν και την αναιρεσείουσα, χρησιμοποιείται υψηλότερος συντελεστής για τον υπολογισμό του ύψους του αρχικού ποσού του προστίμου, με αποτέλεσμα το τελικό ύψος αυτού να είναι πολύ υψηλότερο μόνον σε περίπτωση που η θυγατρική είναι ο μοναδικός αποδέκτης του προστίμου·
- το πρόστιμο επιβλήθηκε στην αναιρεσείουσα αποκλειστικώς βάσει του «τεκμηρίου ότι η Elf Aquitaine είναι υπεύθυνη για τις πράξεις της θυγατρικής της Atofina», τεκμήριο που δεν είναι κατ' ανάγκη ταυτόσημο κατά την εφαρμογή του με το τεκμήριο της πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής, που εκτέθηκε στις σκέψεις 56 και 57 της παρούσας αποφάσεως·
- όπως συνάγεται από το τμήμα της παρούσας αποφάσεως που αφορά τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα πληροφορήθηκε τυπικώς την πιθανότητα να της καταλογισθεί η ευθύνη για την παραβατική συμπεριφορά της θυγατρικής της μόλις κατά το στάδιο της κοινοποιήσεως των αιτιάσεων, ήτοι τέσσερα έτη μετά την έναρξη των ερευνών της Επιτροπής·
- σε απάντηση προς την κοινοποίηση των αιτιάσεων, η αναιρεσείουσα, όπως προκύπτει από την ενώπιον του Πρωτοδικείου δικογραφία, προέβαλε σειρά επιχειρημάτων, βασιζόμενη ιδίως στη νομολογία της Ένωσης, στην πρακτική λήψεως αποφάσεων της Επιτροπής και σε ορισμένα επισυναπτόμενα στο παράρτημα έγγραφα.

167 Υπ' αυτές τις συνθήκες, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 146 έως 155 της παρούσας αποφάσεως, και ειδικότερα από τις σκέψεις 148, 152, 153 και 155 αυτής, στο

Πρωτοδικείο απόκειται, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των υπό κρίση περιστάσεων, και συγκεκριμένα της αλλαγής της στάσεως —η οποία δεν αμφισβητήθηκε στην παρούσα διαδικασία— ως προς την αναιρεσείουσα κατά το διάστημα μεταξύ της αποφάσεως περί οργανικών υπεροξειδίων και της επίμαχης αποφάσεως, να προσδώσει ιδιαίτερη προσοχή στο ζήτημα αν η επίμαχη απόφαση περιλαμβάνει λεπτομερή έκθεση των λόγων για τους οποίους η Επιτροπή έκρινε ότι τα στοιχεία που προσκόμισε η αναιρεσείουσα δεν ήταν επαρκή, προκειμένου να ανατραπεί το τεκμήριο που εφαρμόστηκε στην απόφαση αυτή.

168 Όμως, όπως προκύπτει από τη σκέψη 85 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, η αιτιολογική σκέψη 258 της επίμαχης αποφάσεως, η οποία αποτελεί και τη μόνη λήψη θέσεως εκ μέρους της Επιτροπής όσον αφορά τα απαριθμούμενα στη σκέψη 160 της παρούσας αποφάσεως επιχειρήματα, συνιστά απλώς και μόνον μια σειρά από απλές, επαναλαμβανόμενες και διόλου περιπτωσιολογικές καταφάσεις και αρνήσεις. Υπό τις ιδιαίτερες επίδικες περιστάσεις, ελλείψει συμπληρωματικών διευκρινίσεων, η προαναφερθείσα σειρά διαπιστώσεων και αρνήσεων δεν παρέχει στους ενδιαφερόμενους τη δυνατότητα να πληροφορηθούν την αιτιολογία του ληφθέντος μέτρου ή στο αρμόδιο δικαστήριο να ασκήσει τον έλεγχό του. Για παράδειγμα, λόγω της διατυπώσεως της ως άνω αιτιολογικής σκέψεως 258, είναι μάλλον δυσχερές, ή και αδύνατο, να καταστεί γνωστό συγκεκριμένα αν το σύνολο των ενδείξεων που προέβαλε η αναιρεσείουσα προς ανατροπή του τεκμηρίου που εφάρμοσε σε αυτήν η Επιτροπή απορρίφθηκε επειδή δεν ήταν πειστικό ή επειδή κατά την Επιτροπή το γεγονός απλώς και μόνο ότι η αναιρεσείουσα κατέχει 98 % του κεφαλαίου της Atofina αρκούσε, για να καταλογισθεί στην αναιρεσείουσα η ευθύνη για τις πράξεις της Atofina, ανεξαρτήτως των ενδείξεων που επικαλέστηκε η δεύτερη σε απάντηση προς την κοινοποίηση των αιτιάσεων.

169 Επομένως, η εν λόγω αιτιολογική σκέψη 258 δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αιτιολογεί επαρκώς τη θέση που έλαβε η Επιτροπή όσον αφορά πλείονα λεπτομερή επιχειρήματα που προέβαλε η αναιρεσείουσα.

170 Βάσει των προεκτεθέντων, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, υπό το πρίσμα της εκτιθέμενης στις σκέψεις 147 έως 155 της υπό κρίσεως αποφάσεως

νομολογίας, κρίνοντας στη σκέψη 91 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως ότι η επίμαχη απόφαση ήταν σύμφωνη με το άρθρο 253 ΕΚ και μην ακυρώνοντας την επίμαχη απόφαση λόγω ελλείψεως αιτιολογίας, όσον αφορά το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην αναιρεσείουσα.

171 Επομένως, το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως είναι βάσιμο.

Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως καθώς και τον τέταρτο και έκτο λόγο αναιρέσεως

172 Σε γενικές γραμμές το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως αφορά τον ακατάληπτο και διάλληλο χαρακτήρα ορισμένων στοιχείων της συλλογιστικής του Πρωτοδικείου.

173 Με τον τέταρτο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα προβάλλει ότι στις σκέψεις 160 επ. της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως το Πρωτοδικείο υπερέβη τα όρια του ελέγχου του νομιμότητας, υποκαθιστώντας με τη δική του αιτιολογία την ανεπαρκή αιτιολογία της Επιτροπής.

174 Όπως προκύπτει από τη σκέψη 27 της παρούσας αποφάσεως, ο έκτος λόγος προβάλλεται επικουρικώς.

175 Υπό το πρίσμα της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως, παρέλκει η εξέταση του δεύτερου σκέλους αυτού, καθώς και του τέταρτου και έκτου λόγου αναιρέσεως.

- 176 Λαμβανομένων υπόψη όλων των ανωτέρω εκτιμήσεων, η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να γίνει δεκτή και να αναιρεθεί η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

### **Επί της προσφυγής ενώπιον του Πρωτοδικείου**

- 177 Κατά το άρθρο 61, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, το Δικαστήριο μπορεί, σε περίπτωση αναιρέσεως της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου, να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον αυτή είναι ώριμη προς εκδίκαση. Τούτο συμβαίνει εν προκειμένω.

- 178 Όπως συνάγεται από τη σκέψη 9 της παρούσας αποφάσεως, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως που προβλήθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου αφορά την ανεπαρκή αιτιολογία της αποφάσεως. Με τον συγκεκριμένο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα προβάλλει, κατ' ουσία, ότι η επίμαχη απόφαση είναι παράνομη λόγω ανεπαρκούς αιτιολογίας, καθόσον με αυτή της καταλογίζεται η ευθύνη για την παραβατική συμπεριφορά της θυγατρικής της αποκλειστικώς βάσει του ποσοστού που κατέχει στο κεφάλαιο της δεύτερης, χωρίς άλλη επεξήγηση.

- 179 Λαμβανομένων υπόψη των εκτεθέντων στις σκέψεις 144 έως 171 της υπό κρίση αποφάσεως, στο πλαίσιο του πρώτου μέρους του τρίτου λόγου της αιτήσεως αναιρέσεως, ο ως άνω δεύτερος λόγος αναιρέσεως που προβλήθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου πρέπει να θεωρηθεί βάσιμος.

- 180 Πρέπει, επομένως, να ακυρωθεί η επίμαχη απόφαση, καθόσον καταλόγισε χωρίς ειδική αιτιολογία στην αναιρεσείουσα την επίδικη παράβαση και της επέβαλε πρόστιμο.

181 Υπό τις συνθήκες αυτές, παρέλκει η εξέταση των λοιπών λόγων ακυρώσεως που προβλήθηκαν ενώπιον του Πρωτοδικείου.

### **Επί των δικαστικών εξόδων**

182 Το άρθρο 122, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας προβλέπει ότι όταν η αίτηση αναιρέσεως απορρίπτεται ως αβάσιμη ή όταν γίνεται δεκτή και το Δικαστήριο κρίνει το ίδιο οριστικά τη διαφορά, αποφαίνεται και επί των εξόδων.

183 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του ίδιου κανονισμού, που εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 118 αυτού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δυνάμει, όμως, του άρθρου 69, παράγραφος 3, του ίδιου κανονισμού, το Δικαστήριο μπορεί να κατανείμει τα έξοδα ή να αποφασίσει ότι κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά του έξοδα σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων ή εφόσον συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι.

184 Δεδομένου ότι τόσο η αναιρεσείουσα όσο και η Επιτροπή ηττήθηκαν μερικώς ως προς ορισμένα κεφάλαια στο πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως, πρέπει να καταδικαστεί εκάστη εξ αυτών να φέρει τα δικαστικά έξοδά της.

185 Αντιθέτως, όσον αφορά τα σχετικά με την πρωτόδικη δίκη έξοδα, δεδομένου ότι η Επιτροπή ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα της πρωτόδικης δίκης, εφόσον η αναιρεσείουσα υπέβαλε σχετικό αίτημα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) **Αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 30ής Σεπτεμβρίου 2009, T-174/05, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής.**
- 2) **Ακυρώνει την απόφαση C(2004) 4876 τελικό της Επιτροπής, της 19ης Ιανουαρίου 2005, σχετικά με τη διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 [ΕΚ] και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (υπόθεση COMP/E-1/37.773 — AMCA), καθόσον καταλογίζει στην Elf Aquitaine SA την επίμαχη παράβαση και της επιβάλλει πρόστιμο.**
- 3) **Η Elf Aquitaine SA και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φέρουν έκαστη τα σχετικά με την υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως δικαστικά έξοδά τους.**
- 4) **Καταδικάζει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα της πρωτόδικης διαδικασίας.**

(υπογραφές)